
100 MIAST KAZIMIERZA WIELKIEGO

100 MIAST KAZIMIERZA WIELKIEGO

100 MIAST KAZIMIERZA WIELKIEGO

Kowal 2010

Zespół Redakcyjny

Jerzy Giergielewicz
Jacek Maciejewski
Zdzisław Jan Zasada

Korekta

Ewa Gorzaniak

Tłumaczenie na język angielski

Logos

Opracowanie graficzne, skład

Wojciech Lachowski

Tłumaczenie fragmentu Roczników Jana Długosza

Julia Mrukówna

Na okładce

fragment pieczęci majestatycznej Kazimierza Wielkiego

Publikowane fotografie pochodzą z:

urzędów miast i gmin Kazimierzowskich,
ogólnopolskiego konkursu fotograficznego
„Grody Kazimierza Wielkiego – ich tradycje oraz współczesność”,
zamówień u autorów indywidualnych,
Wikipedii (WP)

Wydawca

Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego
87-820 Kowal, ul. Zamkowa 4
e-mail: kazimierz Wielki@kazimierz Wielki.pl
www.kazimierz Wielki.pl

Zakład Poligraficzny SERIGRAPH Spółka z o.o.
85-433 Bydgoszcz, ul. Kolbego 42
tel./fax +48 52 372 40 01, e-mail: biuro@serigraph.pl
www.serigraph.pl

Współpraca

Pracownia Kazimierzowska
Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW

Druk

Zakład Poligraficzny SERIGRAPH Spółka z o.o.
ISBN: 978-83-61275-80-0

© Copyright Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego w Kowalu

Specjalne podziękowanie dla

IGEPA POLSKA Spółka z o.o.
STUDIO MULTIGRAF Spółka z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy
oraz Centrum Języków Obcych LOGOS
za wkład włożony w wydanie publikacji

KAZIMIERZ III WIELKI

KRÓL POLSKI 1333–1370

CASIMIR III THE GREAT

KING OF POLAND 1333–1370

Trzydziestego kwietnia [1310 r.] w mieście Kowale w ziemi kujawskiej żona Władysława Łokietka, księżna Jadwiga, wydała na świat syna Kazimierza. Jego przyjście na świat i narodziny uznałem za rzecz godną szczególnego wspomnienia i przekazania przyszłym pokoleniom.

(Jan Długosz)

On April 30, 1310, in Kowal town, Kuyavian Land, duchess Hedwig – the wife of Ladislaus the Short gave birth to son Casimir. I have thought fit to mention his birth and inform the future generations.

(Jan Długosz)

SPIS TREŚCI

CONTENTS

Do Czytelnika / To The Reader

Eugeniusz Gołembiewski

10

Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego
Association of the Cities and Towns of King Casimir the Great

Zdzisław J. Zasada

12

Szkic do portretu króla-budowniczego
Sketch for a Portrait of the King-Builder

Jacek Maciejewski

14

Województwo kujawsko-pomorskie / Kujawsko-Pomorskie Voivodeship

23

Województwo lubelskie / Lubelskie Voivodeship

55

Województwo lubuskie / Lubuskie Voivodeship

65

Województwo łódzkie / Łódzkie Voivodeship

71

Województwo małopolskie / Małopolskie Voivodeship

99

Województwo mazowieckie / Mazowieckie Voivodeship

169

Województwo podkarpackie / Podkarpackie Voivodeship

181

Województwo śląskie / Śląskie Voivodeship

229

Województwo świętokrzyskie / Świętokrzyskie Voivodeship

251

Województwo wielkopolskie / Wielkopolskie Voivodeship

281

Ukraina / Ukraine

311

Autorzy / Authors

319

Wykaz sponsorów / List of sponsors

321

DO CZYTELNIKA

TO THE READER

Eugeniusz Gołembiewski

*Prezes Stowarzyszenia, Burmistrz miasta Kowala
Chairman of the Association, Mayor of Kowal Town*

Rzecz to poniekąd powszechnie znana, że współczesny kształt każdego miasta i miejscowości, każdej społeczności, to z jednej strony suma wszystkich dokonań na przestrzeni dziejów, z drugiej zaś to także wynik zewnętrznych uwarunkowań i zachodzących procesów historycznych. Losy ponad stu miast i miejscowości związanych z Kazimierzem Wielkim były zmienne i częstokroć bardzo burzliwe, a lata świetności przeplatały się z okresami gorszymi. Oddając w ręce Czytelników album „100 miast Kazimierza Wielkiego“, jego pomysłodawcy i autorzy mają nadzieję, że wszystkim zainteresowanym przybliży on naszą całą Kazimierzowską Rodzinę nie tylko poprzez jej historię, ale także współczesność Miast Kazimierzowskich. Bylibyśmy bardzo radzi, gdyby publikacja ta wpłynęła również na wzmocnienie wzajemnych więzi tychże ośrodków w skali poszczególnych regionów i całego kraju.

This common knowledge that the contemporary shape of each city, town, and community is on the one hand the sum of all achievements over the ages, and on the other hand the result of external conditions and historical processes taking place. The fate of over 100 cities and towns connected with Casimir the Great was changeable and often very turbulent, and the years of glory intertwined with worse periods. Giving you this guidebook 100 Cities and Towns of Casimir the Great, its originators and authors hope that it will familiarise all interested people with our entire Family connected with Casimir the Great through its history and the present day of our cities and towns. We will be very happy if this publication has influence also on the strengthening of mutual bonds of these municipal centres in individual regions and in entire Poland.

Niniejsza publikacja wpisuje się w cykl przedsięwzięć związanych z jubileuszem 700-lecia urodzin króla Kazimierza Wielkiego, które miały miejsce 30.04.1310 r. w Kowalu na Kujawach. Głównym inicjatorem obchodów jubileuszowych jest Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego z siedzibą w Kowalu, obecnie małym 3,5-tysięcznym miasteczku, którego mieszkańcy dumni są ze swego Wielkiego Rodaka.

Jubileusz 700. urodzin króla Kazimierza III Wielkiego stanowi doskonałą okazję, by pokazać starania wszystkich lokalnych społeczności o zachowanie pamięci o naszym szczodrym Dobrodzieju, „który zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”. W wielu miastach i miejscowościach odbudowano już, lub odbudowuje się – czasem od fundamentów – zamki, warownie, przywraca świetność kościołom, organizuje turnieje, przeglądy oraz konkursy związane z czasami piastowskimi. Wielowiekowy, zwłaszcza chwalebny historyczny, rodowód to powód do dumy i fundament tożsamości lokalnej mieszkańców każdej „małej Ojczyzny”, szczególnie od chwili odrodzenia przed dwudziestu laty samorządności terytorialnej w Polsce.

Na merytoryczny kształt albumu miało wpływ bardzo liczne grono osób. Tą drogą serdecznie dziękuję przede wszystkim autorom fotografii i wszystkim współpracownikom, którzy w jakikolwiek sposób przyczynili się do wzbogacenia tej publikacji. W imieniu swoim oraz Komitetu Redakcyjnego szczególne wyrazy wdzięczności pragnę przekazać wszystkim sponsorom i dobrodziejom, za sprawą których możliwe było opracowanie oraz wydanie albumu. Słowa uznania kieruję też do wszystkich Pań i Panów Wojewódów oraz Marszałków, na terenie których znajdują się Miasta Kazimierzowskie, za ich przychylność i wsparcie okazane niniejszej inicjatywie. Za ostateczny kształt albumu, za przygotowanie materiałów do druku i za sam ich druk podziękowania składam firmie „Serigraph” z Bydgoszczy.

This publication is part of undertakings connected with the 700th anniversary of the birth of King Casimir the Great, which took place on April 30, 1310 in Kowal, Kuyavia. The main initiator of the jubilee celebrations is the Association of the Cities and Towns of King Casimir the Great seated in Kowal, presently a small town with a population of 3,500 people, who are proud of their Great Compatriot.

The 700th anniversary of the birthday of King Casimir III the Great is an excellent opportunity to present the efforts of all local communities in order to keep the memory of our generous Benefactor, “who found Poland made of wood and left it made of bricks”. In many cities and towns, castles and strongholds have already been reconstructed or are being reconstructed – sometimes from the foundations, churches are regaining their splendour, tournaments, reviews and competitions connected with the Piast times are organised regularly. The centuries-old, especially meritorious historical origin has been the reason to be proud and the foundation of the local identity of the residents of each “little homeland”, especially since the reinstatement of territorial home rule in Poland 20 years ago.

Very many people had an influence on the content-related shape of this guidebook. I would like to thank cordially first of all the photographers and all the co-workers, who contributed to the enrichment of this publication. On behalf of the Editorial Board and myself I extend special gratitude to all the sponsors and benefactors for making it possible to prepare and to publish this book. I also thank all the Voivodes and Marshals of the Cities and Towns connected with Casimir the Great for their favour and support for this enterprise. I express thanks to the “Serigraph” company from Bydgoszcz for the final shape of this book, for the preparation of all the materials, and for printing it.

STOWARZYSZENIE MIAST KRÓLA KAZIMIERZA WIELKIEGO

ASSOCIATION OF THE CITIES AND TOWNS OF KING CASIMIR THE GREAT

Zdzisław J. Zasada

W kwietniu 2008 r. w Kowalu na Kujawach, gdzie 30 IV 1310 r. urodził się król Kazimierz Wielki, przedstawiciele 19 miast, do powstania lub rozwoju których przyczynił się ostatni Piast na tronie polskim, założyli Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego. Decyzją Sądu Rejonowego w Toruniu zostało ono wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, uzyskując tym samym prawo do realizacji postanowień przyjętego statutu oraz programu działania. Działalność Stowarzyszenia jest inicjatywą skierowaną w pierwszym rzędzie do tych samorządów, które dumne ze swych Kazimierzowskich koneksji, kultywują pamięć o Nim nie tylko w swoim lokalnym środowisku. Stąd też, przy całej otwartości na nowe pomysły i idee, uznano, że głównymi celami Stowarzyszenia winny być:

- popularyzacja dorobku króla Kazimierza III Wielkiego, a zarazem ogólnopolska promocja Miast Kazimierzowskich, m.in. poprzez ich aktywne włączenie się w przygotowanie i godne uczczenie przypadającego w 2010 r. jubileuszu 700-lecia urodzin króla
- nawiązywanie partnerskiej współpracy pomiędzy miastami stowarzyszonymi w celu stworzenia sieci Miast Kazimierzowskich, a w dłuższej perspektywie – szlaków turystycznych, który będzie je łączył
- koordynacja działań oraz wymiana doświadczeń i informacji między miastami członkowskimi

In April 2008, in Kowal in Kuyavia, where King Casimir the Great was born on April 30, 1310, representatives of 19 cities and towns, which owe their foundation or development to the last Polish king from the Piast dynasty, established the Association of the Cities and Towns of King Casimir the Great. Under the decision of the Regional Court in Toruń, it was put in the National Court Register, thus getting the right to implement the resolutions of its statute and operation program. The association's operations are an initiative directed first of all to those self-governments, which – proud of their connections with King Casimir the Great – cultivate the memory of him not only in their local communities. Hence, with openness to new ideas, it has been recognised that the following should be the main objectives of the association:

- popularisation of the achievements of King Casimir the Great, and nationwide promotion of the Cities and Towns of King Casimir the Great through, among others, their active participation in preparation and stately celebration of the 700th anniversary of the king's birthday in the year 2010
- establishing co-operation based on partnership between the associated localities in order to create a network of the Cities and Towns of King Casimir the Great, and in the future – tourist trails that will connect them
- co-ordination of operations and exchange of experiences and information among the member

w celu upowszechnienia wspólnych tradycji historycznych, kulturalnych i gospodarczych

- wspieranie działań popularyzujących dorobek polskich rodów królewskich z okresu średniowiecza, ze szczególnym uwzględnieniem czasów panowania króla Kazimierza III Wielkiego, między innymi poprzez organizowanie ogólnopolskich konkursów wiedzy i turniejów dla dzieci i młodzieży
- inicjowanie współpracy instytucji, organizacji i innych podmiotów, w tym zwłaszcza szkół mających za swojego patrona króla Kazimierza III Wielkiego
- dokumentowanie i upowszechnianie informacji dotyczących osoby króla, jego czasów oraz pielęgnowania tradycji Kazimierzowskich w miastach i miejscowościach na terenie Polski na łamach periodyku „Zapiski Kazimierzowskie” oraz w innych wydawnictwach.

Z zebranych dotąd przez Stowarzyszenie informacji wynika, że do dziś istnieje ponad 140 miast i miejscowości, które przyznają publicznie, że zawdzięczają królowi Kazimierzowi Wielkiemu najrozmaitsze dobrodziejstwa. Ponadto Jego imię nosi obecnie co najmniej kilkadziesiąt różnych instytucji, a przede wszystkim placówek oświatowych, szczeptów i drużyn harcerskich, co dowodzi, iż król Kazimierz zajmuje bardzo ważne miejsce w świadomości społeczeństwa polskiego.

Mamy nadzieję, że działalność Stowarzyszenia Miast Króla Kazimierza Wielkiego, w tym zwłaszcza przedsięwzięcia związane z jubileuszem 700-lecia Jego narodzin, będą dobrze służyć propagowaniu podejmowanych przez nas przedsięwzięć w skali ogólnopolskiej, łącząc wszystkie środowiska i miasta związane z tradycją Kazimierzowską, co przyczyni się w szczególności do integracji społeczności lokalnych, do budowy ich tożsamości wokół najlepszych tradycji historycznych.

cities and towns in order to propagate shared historical, cultural and economic traditions

- support for operations that popularise the achievements of Polish royal families from the period of the Middle Ages, especially the times of the reign of King Casimir the Great, through, among others, organisation of nationwide knowledge competitions for children and young people
- initiation of co-operation among institutions, organisations and other entities, especially schools, the patron of which is King Casimir the Great
- documenting and propagation of information on the king and his days, and cultivation of traditions connected with King Casimir the Great in cities and localities throughout Poland on the pages of the periodical „Zapiski Kazimierzowskie” and in other publications.

According to the information collected by the association so far, over 140 cities and towns, which admit publicly that they owe different benefits to King Casimir the Great, have existed up to this day. Additionally, at least a few dozen different type institutions bear his name, first of all education institutions, as well as scout groups and troops, which proves that King Casimir the

Great occupies a very important place in the awareness of the Polish society.

We do hope that the activity of the Association of the Cities and Towns of King Casimir the Great, especially enterprises connected with the 700th anniversary of his birth, will serve good the planning of enterprises undertaken by us on the nationwide scale, uniting all the communities, cities and towns connected with Casimir the Great traditions, what will contribute especially to integration of local communities, to building their identity in the circle of the best historical traditions.

*Popiersie Kazimierza Wielkiego
w Muzeum Okręgowym
im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy*

*Bust of Casimir the Great
at the L. Wyczółkowski District Museum
in Bydgoszcz*

SZKIC DO PORTRETU KRÓLA-BUDOWNICZEGO

SKETCH FOR A PORTRAIT OF THE KING-BUILDER

Jacek Maciejewski

statni król z dynastii Piastów na tronie polskim pochodził z kujawskiej gałęzi swego rodu, a nawet – według wiarygodnego w tym przypadku świadectwa Jana Długosza – urodził się na Kujawach, w mieście Kowal pod Włocławkiem 30 kwietnia 1310 r.

Syn Władysława Łokietka należał z pewnością do grona najwybitniejszych monarchów europejskich XIV stulecia i był jedynym monarchą polskim, którego potomność na trwale obdarzyła przydomkiem „Wielki”. Jego wyjątkowy zmysł polityczny, talent dyplomatyczny i organizatorski pozwoliły mu na przezwyciężenie bardzo trudnej sytuacji międzynarodowej i postawienie odrodzonego Królestwa Polskiego w rzędzie najprężniej rozwijających się państw ówczesnej Europy Środkowej. Władca ten nie tylko potrafił dostrzec szereg wyjątkowych okazji dla rozwoju swego królestwa, ale także potrafił sam wiele szans w różnych dziedzinach życia gospodarczego i politycznego stworzyć, a co najważniejsze – znakomicie te szanse wykorzystał.

Prowadząc bardzo rozsądną, obliczoną na możliwości militarne swego królestwa, politykę zagraniczną, król Kazimierz potrafił ułożyć sobie dobre stosunki z sąsiadami, a przede wszystkim z państwem Zakonu Krzyżackiego w Prusach i rządzonym przez wybitnych Luksemburgów, Jana i Karola IV, Królestwem Czech. Chociaż był zmuszony zrezygnować z pretensji do wielu terytoriów

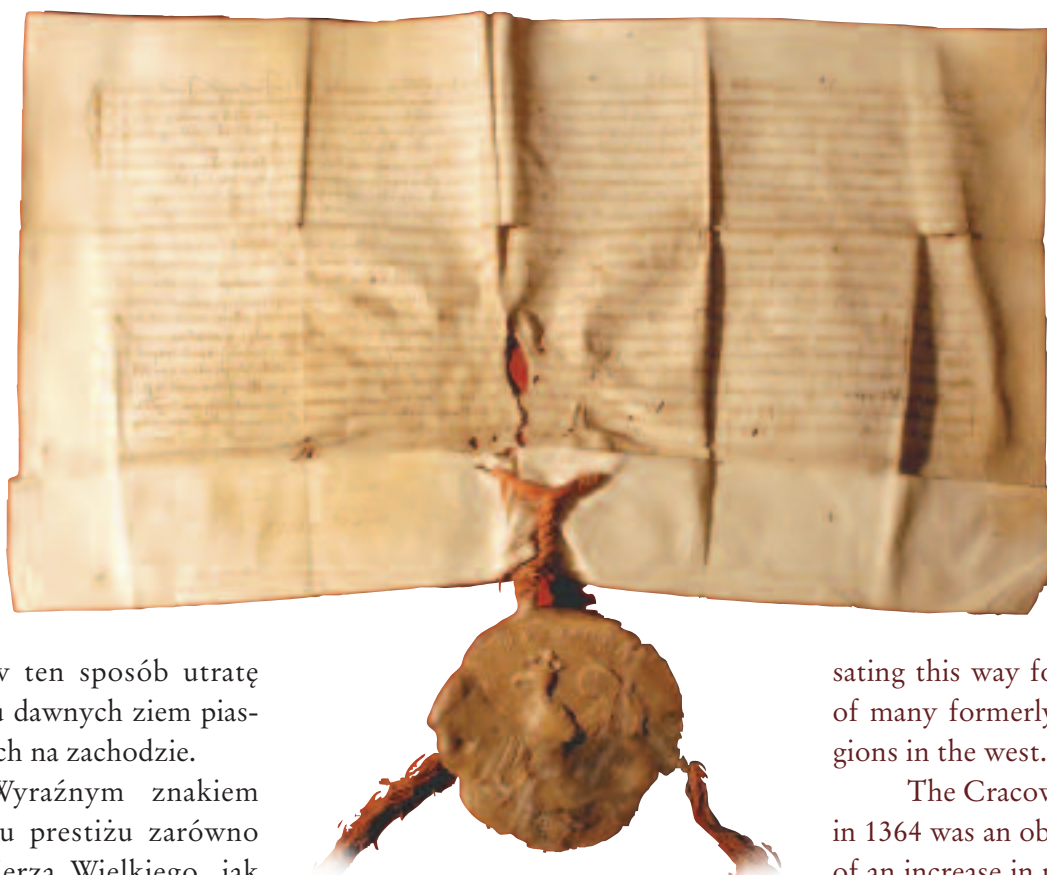
he last king from the Piast dynasty on the Polish throne descended from the Kuyavian branch of his house, and even – according to the credible in this case report of chronicler Jan Długosz – was born in Kuyavia, in Kowal near Włocławek on April 30, 1310.

The son of Ladislaus the Short was undoubtedly one of the most eminent European monarchs of the 14th century and the only Polish monarch who was named "Great" by the descendants. Thanks to his exceptional political sense, as well as diplomatic and organisational talent, he was able to overcome a very difficult international situation and to place the revived Kingdom of Poland in the line of the most resiliently developing states of Central Europe at that time. This king could not only perceive many exceptional opportunities for the development of his kingdom but also create many opportunities in different fields of the economic and political life by himself, and what is more important – he made use of these opportunities brilliantly.

Conducting a very reasonable foreign policy, in accordance with the military capabilities of his kingdom, King Casimir was able to arrange good relations with the neighbours, first of all with the state of the Teutonic Knights in Prussia and the Kingdom of Bohemia ruled by the eminent house of Luxemburg, John and Charles IV. Though he was forced to give up his claims to

należących dawniej do Królestwa Polskiego, to przecież nie bez walki, zarówno na polu dyplomatycznym, jak i militarnym. Król Kazimierz potrafił zresztą także rozszerzyć znacznie terytorium odziedziczonego po ojcu państwa, przede wszystkim dzięki temu, że udało mu się wyjść zwycięsko z międzynarodowej rywalizacji o Ruś Halicką (1340–1366). Dokonał zatem znacznego przesunięcia granic Polski na wschód, rekompen-

many territories that earlier had belonged to the Kingdom of Poland, not without fight, both in the diplomatic and the military field. Nevertheless King Casimir could also extend significantly the territory of the state inherited from his father, first of all thanks to the fact that he emerged victorious from the international rivalry for Red Ruthenia (1340–1366). Thus, he moved significantly the border of Poland to the east, compen-

sując w ten sposób utratę szeregu dawnych ziem piastowskich na zachodzie.

Wyraźnym znakiem wzrostu prestiżu zarówno Kazimierza Wielkiego, jak i jego królestwa był zjazd krakowski, który odbył się w 1364 r. O ile w pierwszych latach jego rządów sprawy dotyczące Polski (spory polsko-krzyżackie, prawa do tronu polskiego) były przedmiotem rozstrzygnięć międzynarodowych arbitrów, to teraz władca polski stał się arbitrem rozstrzygającym spór czesko-węgierski i ratującym Europę Środkową przed wojną dynastyczną.

Choć sukcesy na polu polityki zagranicznej ostatniego Piasta na tronie polskim były bardzo znaczące, to w świadomości historycznej Polaków zapisał się on raczej – i bardzo słusznie – jako wielki reformator państwa. Działalność króla na tym polu objęła szereg istotnych dla funkcjonowania królestwa i życia jego mieszkańców obszarów, takich

sating this way for the loss of many formerly Piast regions in the west.

The Cracow congress in 1364 was an obvious sign of an increase in prestige of both Casimir the Great and his kingdom. While in the first years of his reign, the matters concerning Poland (Polish-Teutonic disputes, the right to the Polish

throne) were the subject of settlements of international arbiters, and then it was the Polish ruler who became an arbiter settling the Bohemian-Hungarian dispute and saving Central Europe from the war of the dynasties.

Though the successes in foreign politics of the last Piast king on the Polish throne were very significant, in the historical awareness of Poles he stands out rather – and very rightly – as a great reformer of the state. The king's operations in this scope covered many areas important to the functioning of the kingdom and the life of its residents

*Akt fundacyjny zamku wydany przez króla Kazimierza Wielkiego
Fot. Arch. UM Niepołomice*

*Castle foundation charter issued by King Casimir the Great
Photo courtesy by Town Office Archive in Niepołomice*

jak administracja, finanse, wojskowość, prawodawstwo, a także zorganizowaną na bezprecedensową skalę akcję kolonizacyjną. Wysiłki te zmierzały przede wszystkim w kierunku wzmocnienia władzy centralnej i unifikacji niedawno zjednoczonego państwa, co w lapidarny sposób oddaje dodana przez królewskich prawników do petytów wielkopolskich formuła: jeden władca, jedno prawo, jedna moneta w całym królestwie.

To na lata rządów Kazimierza III przypada apogeum wysiłków związanych z centralizacją władzy w odrodzonej monarchii piastowskiej. Były one związane z reformą administracji zarządu terytorialnego i doprowadziły do istotnych zmian w polskiej hierarchii urzędniczej. Król nie zaniedbywał też kwestii gospodarczych. Za jego czasów nastąpiło powiększenie i uporządkowanie dóbr królewskich, a polityka monetarna (reforma groszowa) i finansowa monarchy polskiego doprowadziła do znaczącego wzrostu dochodów skarbu królewskiego.

Konsekwentnie realizowany przez monarchę program przebudowy państwa objął także kwestie prawne. Zaliczyć tu należy z pewnością skodyfikowanie w formie pisanej statutów zwyczajowych polskiego prawa ziemskiego. Najpierw, zapewne z inspiracji i we współpracy z arcybiskupem Jarosławem, w latach pięćdziesiątych opracowano Statut wielkopolski. Następnie wydany został Statut wiślicki, który był już początkiem kodyfikacji ogólnopolskiej, a upowszechnił się w kraju w poszerzonej formie jako Statut małopolski, gdzie widać wyraźne tendencje do unifikacji prawa.

Szczególny wysiłek króla skierowany był na rzecz obronności kraju. Służył temu sprawnie funkcjonujący system powinności związany z obowiązkiem służby wojskowej oraz zmiany organizacyjne w armii, gdzie wprowadzono system chorągiewny. Ponadto monarcha własnym kosztem zbudował kilkadziesiąt zamków, a co najmniej dwadzieścia kilka miast zostało otoczonych murami obronnymi. Działalność ta była skorelowana z ożywionym ruchem kolonizacyjnym i przemianami urbanistycznymi. Przy większości twierdz królewskich, stanowiących lokalne centrum władzy, funkcjonowało miasto lokacyjne będące zapleczem gospodarczym dla danej warowni (klasycznym przykładem jest tu Bydgoszcz). Zamek był zatem nie tylko symbolem potęgi monarchy, ale funkcjonował również jako centrum

– e.g. administration, finance, the army, legislation, and colonisation action organised on an unprecedented scale. These efforts were aimed first of all at strengthening the central power and unification of the recently united state, what in a concise way is rendered by the formula added by the king's lawyers to the Wielkopolska legislative projects: one ruler, one law, one coin in the entire kingdom.

The years of the reign of King Casimir III marked the culmination of efforts connected with centralisation of power in the revived Piast monarchy. They were connected with the administrative reform of territorial management and brought significant changes in the Polish official hierarchy. The king did not neglect economic issues either. During his reign, the king's demesne was extended and ordered, and the financial and monetary policy (grosz reform) of the Polish monarch resulted in a significant increase in the royal treasury's income.

The state's revamping program consistently implemented by the king covered also legal issues, e.g. the codified in a written form custom statutes of the Polish land law. First, presumably inspired by and in co-operation with archbishop Jarosław, the Wielkopolska statute was prepared in the 1350's. Next, the Wiślica statute was issued, which marked the beginning of all-Polish codification, and was popularised in Poland in an extended form as the Małopolska statute, in which distinct trends towards unification of law can be seen.

The king put special emphasis on the country's defence. To this end, there was an efficiently operating system of duties connected with the obligatory military service and organisational changes in the army, where the mounted company system was introduced. Additionally, the monarch constructed a few dozen castles at his own expense, and at least twenty or so towns gained fortified walls. This operation was correlated with a lively colonisation movement and urban planning transformations. By most royal fortresses, being the centre of the authority, a walled town was functioning as an economic base for a given stronghold (Bydgoszcz is a classic example). The castle was thus not only a symbol of the monarch's power, but also functioned as an administrative centre of the king's demesne and a local centre of the authority, fulfilling a very important role in

administracyjne dóbr królewskich i lokalny ośrodek władzy, spełniając bardzo ważną rolę w porządkowaniu domeny królewskiej i systemu politycznego państwa.

Nowe twierdze powstały na wszystkich ziemiach królestwa. Dla przykładu można wymienić tu: na ziemi krakowskiej – Niepołomice, Czorsztyn, Będzin, w Wielkopolsce – Konin, Nakło, Wieluń, na ziemi sieradzko-łęczyckiej – Łęczycę, Inowłódz i Sieradz, na Rusi – Lwów, Przemyśl czy Halicz, a na Kujawach – Bydgoszcz, Kruszwicę i Przedecz. Władca rozbudował i upiększył także swoją własną siedzibę na Wawelu, który stał się rezydencją na miarę europejskiego monarchy.

„Za czasów tego króla, w lasach, gajach i dąbrowach tyle założono wsi i miast, ile bodaj nie powstało kiedy indziej w Królestwie Polskim”. Ta opinia zapisana wkrótce po śmierci Kazimierza Wielkiego przez anonimowego autora Kroniki katedralnej krakowskiej dobrze oddaje skalę i wyjątkowość przemian gospodarczych w Polsce za czasów ostatniego Piasta na tronie polskim. Zachowały się bowiem z tego okresu setki przywilejów lokacyjnych dla wsi i miast wystawionych przez króla lub, za jego zgodą, przez prywatnych właścicieli dóbr, a także pokaźna liczba wzmianek o przywilejach zaginionych. Podkreślić też trzeba, że akcja osadnicza obejmowała niejednokrotnie nadgraniczne tereny puszczańskie (np. Puszcza Bydgoska, ziemia przemyska), a wiele miejscowości założono na tzw. „surowym korzeniu”. Kolonizacja ta oparta była głównie o prawo magdeburskie. Mniejsze znaczenie miały jego dwie regionalne odmiany – średzka i chełmińska, występujące głównie na pograniczu ze Śląskiem czy państwem Zakonu Krzyżackiego.

Szacunkowe obliczenia mówią o lokacji na prawie niemieckim w czasach króla Kazimierza III około 100 miast, z czego większość stanowiły miasta królewskie. Szczególne rozmiary akcja ta przybrała w Małopolsce, gdzie zrealizowano prawie 70% wszystkich lokacji miejskich. Liczba miast na tym terenie uległa potrojeniu, tak, iż mówi się nawet o zakończeniu wówczas procesu urbanizacji w tej dzielnicy, gdzie sieć miejska w kolejnych stuleciach podlegała jedynie niewielkim korektom. Miasta lokowano zarówno w dobrach królewskich, jak i prywatnych (za zezwoleniem króla) w Wielkopolsce i na Kujawach, a także na świeżo przyłączonych do Królestwa Polskiego

ordering the king's domain and the state's political system.

New strongholds were constructed throughout the kingdom, e.g. in Cracow Land – Niepołomice, Czorsztyn and Będzin, in Wielkopolska – Konin, Nakło and Wieluń, in Sieradz-Łęczycza Land – Łęczycza, Inowłódz and Sieradz, in Ruthenia – Lvov, Przemyśl and Halicz, and in Kuyavia – Bydgoszcz, Kruszwica and Przedecz. The ruler extended and beautified also his own residence on Wawel Hill (Cracow), which became a residence by European monarchic standards.

”In the days of this king, so many villages and towns were established in the woods, groves and oak forests as probably in no other period in the Kingdom of Poland”. This opinion written soon after the death of Casimir the Great by the anonymous author of The Cracow Cathedral Chronicle reflects well the scale and exceptionality of economic changes in Poland during the reign of the last Piast on the Polish throne. Hundreds of foundation charters for villages and towns issued by the king or by private landowners with his consent, and a substantial number of written mentions about missing privileges dating back to this period have been preserved. It is also noteworthy that the colonisation action covered repeatedly border primeval forest areas (e.g. Bydgoska Primeval Forest, Przemyśl Land), and many towns were established within unsettled territory. This colonisation was based mainly on the Magdeburg law. This law's two regional variants – Środa and Chełmno – were of lesser importance, occurring mainly on the borderland between Poland and Silesia and the Teutonic State.

According to estimated calculations, about 100 towns were founded on the German law during the reign of King Casimir III, and most of them were royal towns. Particularly sizable was this action in Małopolska, where almost 70% of all town foundations were implemented. The number of towns in this land was triplicated, and even it is said that the urbanisation process was finished at that time in this region, where the municipal network was only slightly changed in successive centuries. Towns were founded within both king's demesne and private estates (with the king's consent) in Wielkopolska and Kuyavia, and in the lands of Ruthenia freshly annexed to the Kingdom of Poland. In total, the number of towns in the

ziemiach ruskich. Ogólnie liczba miast w całym państwie uległa w tym czasie podwojeniu. Wśród miejscowości obdarzonych wówczas prawem miejskim bezpośrednio przez króla były m. in. takie ośrodki, jak: Kazimierz (obecnie część Krakowa – 1335 r.), Myślenice (1342 r.), Bydgoszcz (1346 r.), Nowy Targ (1346 r.), Lwów (1356 r.), Radom (1364 r.) czy Jasło (1366 r.). Monarsze przywileje zezwalające na lokację miast w dobrach prywatnych dotyczyły natomiast m.in.: Rzeszowa, Strzelna, Koronowa i Pakości.

Dopełnieniem działalności monarchy na polu przebudowy wewnętrznej kraju i wzmocnienia autorytetu monarszego było założenie w 1364 r. uniwersytetu w Krakowie. Uczelnia rozpoczęła działalność jeszcze za życia monarchy na wydziałach sztuk wyzwolonych i medycyny, jednak po jego rychłej śmierci przestała funkcjonować, aż do 1400 r., gdy na trwałe została przywrócona do życia.

We wdzięcznej pamięci potomnych król był od razu postrzegany jako postać wyjątkowa i szybko został obdarzony zaszczytnym przydomkiem, który na zawsze złączył się z jego imieniem. Po dziś dzień Kazimierz Wielki jest uważany za władcę mądrego i sprawiedliwego, za którego czasów miał się dokonać w Polsce skok cywilizacyjny, o czym świadczy popularne powiedzenie, że zastał ją drewnianą, a zostawił murowaną.

...

Tytuł albumu, który oddajemy do rąk Czytelnika, ma charakter symboliczny. Nie jest bowiem ani znana, ani możliwa do ustalenia, dokładna liczba lokacji miejskich, zarówno w dobrach królewskich, jak i prywatnych, w czasach Kazimierza Wielkiego, a badacze ówczesnego osadnictwa wskazują od siedemdziesięciu kilku do stu kilkunastu powołanych wówczas do życia miast. W publikacji naszej znaleźć można wszelkie zdjęcia i tych miejscowości, które powiązać można nie tyle z procesem intensywnej urbanizacji kraju trwającej w okresie panowania ostatniego Piasta na tronie polskim, lecz które zawdzięczają swój rozwój inicjatywom monarszym na polu obronności (budowa zamków i murów miejskich), królewskim fundacjom kościelnym czy też podejmowa-

entire state was duplicated at that time. The towns that gained civic rights directly from the king included Kazimierz (present district of Cracow – 1335), Myślenice (1342), Bydgoszcz (1346), Nowy Targ (1346), Lvov (1356), Radom (1364), and Jasło (1366). Whereas the king's privileges allowing foundation of towns within private estates were related to Rzeszów, Strzelno, Koronowo and Pakość, among others.

The king's operations in the fields of internal revamping of the state and strengthening of the king's authority were complemented with the establishment of the university in Cracow in 1364. The university started the education of students at the faculties of liberal arts and medicine during the king's life, however, after his early death it stopped functioning until the year 1400, when it was revived permanently.

In the grateful memory of descendants the king was always perceived as an exceptional figure and soon received the honourable title that became part of his name forever. Up to this day, King Casimir the Great has been recognised as a wise and just ruler, the author of a civilisation leap in Poland, which is attested to by the popular saying that he found Poland made of wood and left it made of bricks.

...

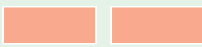
The title of this guidebook is of symbolic character since the exact number of granted foundation charters within the king's demesne and private estates in the days of Casimir the Great is not known or impossible to determine. Researchers of colonisation indicate from seventy-odd to one hundred-odd towns established at that time. Our publication presents photographs also of the towns, which can be connected not so much with the process of intensive urbanisation in Poland in the days of the last Piast on the Polish throne, but which owe their development to the monarch's initiative in the field of defence (construction of castles and town walls), church foundations, or starting enterprises aimed at land melioration of existing municipal centres (change of variety of

niu przez władcę inicjatyw zmierzających do melioracji istniejących już ośrodków miejskich (zmiana odmiany prawa niemieckiego, translokacja miasta). Poszczególnym formom działalności królewskiej staraliśmy się przyporządkować stosowny symbol informujący Czytelnika o związkach danej miejscowości z monarchą. Symbole te zdecydowaliśmy się uzupełnić bardzo lakonicznymi informacjami, nie wchodząc przy tym w trudne i często niemożliwe do rozwikłania polemiki naukowe. Ważnym kryterium doboru materiału do naszego wydawnictwa stała się świadomość przynależności lokalnych społeczności do „rodziny miast Kazimierzowskich”. Obok bowiem wiarygodnych informacji źródłowych potwierdzających zaangażowanie Kazimierza III w tę czy inną fundację istotne były dla nas także wskazówki płynące z miejscowej tradycji, niekiedy wielowiekowej, choć ewidentnie błędnej, oraz dane oparte o wątki legendarne.

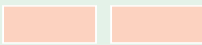
Chcieliśmy poprzez naszą publikację uświadomić współczesnemu odbiorcy wielkość dorobku cywilizacyjnego Polski Kazimierzowskiej, pokazując przy tym dzisiejszy obraz powołanych wówczas do życia miast, obiektów sakralnych czy militarnych, a w wielu przypadkach także dynamiczny rozwój tych miejscowości w naszych czasach.

the German law, town translocation). We tried to assign to individual forms of the king's operations adequate symbols informing readers about connections of a given city or town with the king. We decided to complete these symbols with very laconic information, without going into difficult polemics, often impossible to solve. An important criterion for the selection of the material for our publication was the local communities' awareness of membership in "the family of cities and towns connected with Casimir the Great". Besides credible source information confirming the involvement of Casimir III in this or another foundation, also indications from local traditions, sometimes of centuries-old though obviously false, as well as data based on legendary stories were important to us.

Through our publication we want to make contemporary readers aware of the size of the civilisation achievements in Poland during the reign of King Casimir III, showing also the present picture of the cities and towns established, ecclesiastic and military buildings constructed at that time, and in many cases also the dynamic development of these cities and towns in our times.

ziemie odziedziczone przez Kazimierza Wielkiego i lenne w 1333 r.
land inherited by Casimir the Great and feudal land in 1333

ziemie przyłączone przez Kazimierza Wielkiego
land annexed by Casimir the Great

niezawisłe księstwo Bolka Świdnickiego
independent duchy of Bolko Świdnicki

lenna czeskie i cesarskie
Bohemian and imperial fiefs

granice Królestwa Polskiego w 1370 r.
borders of the Kingdom of Poland in 1370

zasięg polskiego terytorium obejmowanego pojęciem Regnum Poloniae
range of the Polish territory covered by Regnum Poloniae

KRÓLESTWO POLSKIE ZA PANOWANIA KAZIMIERZA III WIELKIEGO

THE KINGDOM OF POLAND
DURING THE REIGN
OF CASIMIR III THE GREAT

ZNACZENIE SKRÓTÓW / ABBREVIATIONS:

- Lokacja królewska / Royal foundation
- Lokacja w dobrach prywatnych / Foundation on private properties
- Zamek / Castle
- Mury obronne / Defensive walls
- Fundacja kościelna / Ecclesiastical foundation
- Potwierdzenie lub/i rozszerzenie wcześniejszych przywilejów, inne łaski królewskie
Confirmation or/and extension of earlier privileges, other royal graces

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODESHIP

Bydgoszcz

Król Kazimierz III Wielki lokował miasto Bydgoszcz w dniu 19 IV 1346 r. pod nazwą Kunigesburg (Królewiec). Około tego czasu rozpoczęto także budowę zamku ceglanego w miejscu dawnego grodu kasztełańskiego, którego początki sięgają 1038 r.

King Casimir the Great founded the city of Bydgoszcz on April 19, 1346. Its original name was Kunigesburg. At that time, the construction of a brick castle was started on the site of the former castellan's stronghold, the origins of which date back to the year 1038.

1. Opera Nova. Fot. Arch. UM Bydgoszcz
2. Pomnik Kazimierza Wielkiego. Fot. Arch. UM Bydgoszcz
3. Plac Wolności. Fot. Arch. UM Bydgoszcz

1. Opera Nova. Photo courtesy by City Office Archive in Bydgoszcz
2. Casimir the Great monument. Photo courtesy by City Office Archive in Bydgoszcz
3. Liberty Square. Photo courtesy by City Office Archive in Bydgoszcz

1

2

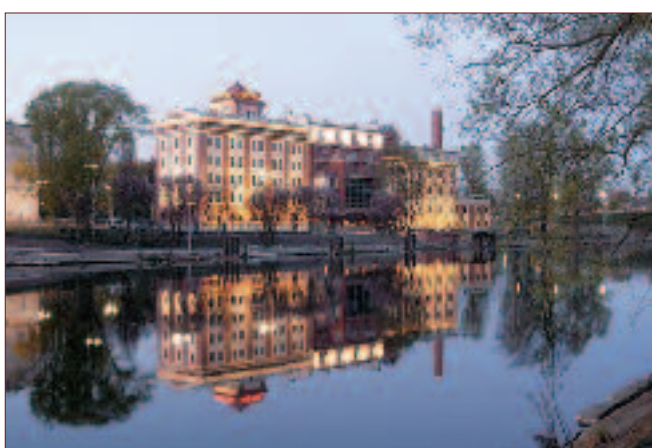

3

4

5

6

7

4. Śródmieście z lotu ptaka. Fot. Arch. UM Bydgoszcz
 5. Młyny Kentzera. Fot. Pit1233 (WP)
 6. Nowe spichrze. Fot. Pit1233 (WP)
 7. Budynek Copernicanum Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Fot. Andrzej Obiała

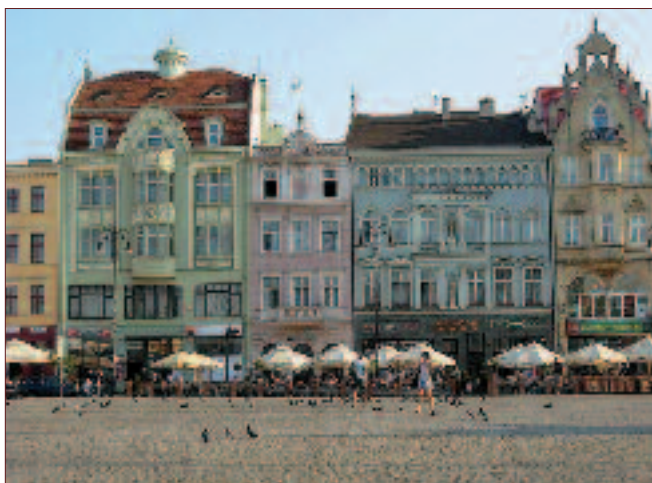
4. Bird's eye view of the city centre. Photo courtesy by
 Town Office Archive in Bydgoszcz
 5. Kentzer's mills. Photo by Pit1233 (WP)
 6. New granaries. Photo by Pit1233 (WP)
 7. Copernicanum Edifice of the Casimir the Great
 University. Photo by Andrzej Obiała

8

9

10

11

8. Teatr Polski im. H. Konieczki. Fot. Arch. UM Bydgoszcz

9. Spichlerze wieczorem. Fot. Pit1233 (WP)

10. Stary Rynek. Fot. Pit1233 (WP)

11. Wyspa Młyńska po rewitalizacji. Fot. Arch. UM Bydgoszcz

8. H. Konieczka Polski Theatre. Photo courtesy by City Office Archive in Bydgoszcz

9. Granaries in the evening. Photo by Pit1233 (WP)

10. Old Market Square. Photo by Pit1233 (WP)

11. Mill Island after revitalisation. Photo courtesy by City Office Archive in Bydgoszcz

WARTO ZOBACZYĆ:

- katedra (d. fara) – gotycka świątynia z XV w.
- kościół garnizonowy (pobernardyński) z XVI w.
- gotycko-renesansowy kościół Klarysek z XVI w.
- bydgoska Wenecja – zespół architektoniczny nad rzeką Młynówką
- pomnik konny Kazimierza Wielkiego
- spichlerze nad Brdą z XVIII–XIX w. – oddział Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego
- średniowiecki zespół architektoniczny z zabudową eklektyczną i secesyjną z przełomu XIX i XX w.

WORTH SEEING:

- Gothic cathedral (former Fara Church) from the 15th c.
- Garrison church (former Bernardine church) from the 16th c.
- Gothic-Renaissance Church of Poor Clares from the 16th c.
- The Bydgoszcz Venice – architectural complex on the Młynówka River
- Monument of King Casimir the Great on a horse
- Granaries from the 18th–19th cc. on the Brda River – Branch of the Leon Wyczółkowski Museum
- City centre architectural complex with eclectic and Art Nouveau buildings from the turn of the 20th c.

Kazimierz III Wielki zezwolił w 1360 r. arcybiskupowi Jarosławowi Bogorii na założenie Kamienia Krajeńskiego na prawie chełmińskim we wsi arcybiskupiej Wawrzyszkowice, które miało zwać się Kamień, a którego proces lokacyjny rozpoczął się już w roku poprzednim.

In 1360, Casimir the III the Great allowed archbishop Jarosław Bogoria to found Kamień Krajeński on the Chełmno law in the archbishop's village of Wawrzyszkowice, which was to be named Kamień, and the foundation process of which had started a year earlier.

1. Kolegiata pw. św. Piotra i Pawła z XV–XVIII w.
Fot. Przemysław Jahr (WP)
2. Akt nadania praw miejskich. Fot. Arch. UM
w Kamieniu Krajeńskim
3. Obronne mury miejskie. Fot. Arch. UM w Kamieniu
Krajeńskim

1. Collegiate Church of SS Peter and Paul from the
15th–18th cc. Photo by Przemysław Jahr (WP)
2. Act of bestowal of civic rights. Photo courtesy by Town
Office Archive in Kamień Krajeński
3. Defensive municipal walls. Photo courtesy by Town
Office Archive in Kamień Krajeński

WARTO ZOBACZYĆ:

- kolegiata pw. św. Apostołów Piotra i Pawła z XV–XVIII w.
- fragment murów obronnych

WORTH SEEING:

- Collegiate Church of SS Apostles Peter and Paul from the 15th–18th cc.
- Fragment of ramparts

Koronowo

Kolejne królewskie zezwolenia na lokację Koronowa z 1359 r., a następnie z 1368 r., wystawione przez Kazimierza III Wielkiego, doprowadziły do założenia przez Cystersów koronowskich (byszewskich) w 1370 r. miasta na prawie magdeburskim.

Next permits for the foundation of Koronowo in 1359 and in 1368, issued by King Casimir the Great, resulted in the foundation of the town on the Magdeburg law by the Koronowo (Byszewo) Cistercians in 1370.

1

3

2

4

1. Ratusz. Fot. Arch. UM Koronowo

2. Część Starego Miasta z kościołem poklasztornym na tle parku Grabina. Fot. Arch. UM Koronowo

3. Kościół i klasztor z widocznym pałacem opackim. Fot. Arch. UM Koronowo

4. Schody w kształcie leżących lwów prowadzące do stall w kościele parafialnym. Fot. Arch. UM Koronowo

1. Town Hall. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo

2. Part of the Old Town with a monasterial church against the background of the Grabina Park. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo

3. Church and monastery with abbot's palace. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo

4. Stairs in the shape of lying lions leading to stalls in the parish church. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo

5

6

7

5. Kościół filialny pw. św. Andrzeja z 1599 r.

Fot. Arch. UM Koronowo

6. „Diabelski Młyn“, urządzenie napędowe.

Fot. Arch. UM Koronowo

7. „Diabelski Młyn“ z widocznym kołem nasiębiernym.

Fot. Arch. UM Koronowo

5. Affiliate Church of St Andrew from 1599. Photo

courtesy by Town Office Archive in Koronowo

6. "Devil's Mill", drive unit. Photo courtesy by Town

Office Archive in Koronowo

7. "Devil's Mill" with the overshot wheel visible. Photo

courtesy by Town Office Archive in Koronowo

8

9

10

8. Zalew Koronowski i plaża w Koronowie – Pieczyskach. Fot. Arch. UM Koronowo
 9. Fragment inscenizacji bitwy pod Koronowem z Krzyżakami z 10 X 1410 r. Fot. Arch. UM Koronowo
 10. Tłok pieczętny Koronowa z 1699 r. Fot. Arch. UM Koronowo

8. Koronowski Reservoir and the beach in Koronowo – Pieczyska. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo
 9. Part of the reconstruction of the Koronowo battle against the Teutonic Knights of October 10, 1410. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo
 10. Koronowo seal matrix of 1699. Photo courtesy by Town Office Archive in Koronowo

WARTO ZOBACZYĆ:

- zespół pocysterski z kościołem Wniebowzięcia NMP z XIII–XIV w.
- kościół filialny św. Andrzeja z XVI w.
- park Grabina – „Diabelski Młyn” z połowy XIX w.

WORTH SEEING:

- Former Cistercian complex with the Church of the Assumption from the 13th–14th cc.
- Affiliate Church of St Andrew from the 16th c.
- Grabina Park, „Diabelski Młyn” (water mill) from the mid-19th c.

Kazimierz III Wielki urodził się w Kowalu 30 kwietnia 1310 r. Według tradycji nadał miastu prawo magdeburskie przed rokiem 1370.

Kowal is the birthplace of Casimir III the Great on April 30, 1310. In accordance with the tradition, the town received Magdeburg Rights before 1370.

1. Kościół parafialny pw. św. Urszuli. Fot. Arkadiusz Ciechalski
2. Miasto z lotu ptaka. Fot. Arch. UM Kowala

1. Parish Church of St Ursula. Photo by Arkadiusz Ciechalski
2. Bird's eye view of the town. Photo courtesy by Town Office Archive in Kowal

1

2

3

3. Park im. Leona Stankiewicza. Fot. Arkadiusz Ciechalski

4. Pomnik Kazimierza Wielkiego odsłonięty 30 IV 2010 r. Fot. Zdzisław J. Zasada

5. Elewacja frontowa budynku kowalskich placówek oświatowych przy ul. Piwnej. Fot. Arkadiusz Ciechalski

3. The Leon Stankiewicz Park. Photo by Arkadiusz Ciechalski

4. Casimir the Great monument unveiled on April 30, 2010. Photo by Zdzisław J. Zasada

5. Front façade of the educational facilities building at Piwna Street in Kowal. Photo by Arkadiusz Ciechalski

5

4

6

7

6. Prezbiterium kościoła pw. św. Urszuli. Fot. Arkadiusz Ciechalski

7. Siedziba Miejskiej OSP, zlokalizowana na miejscu dawnego zamku. Fot. Arch. UM w Kowalu

8. Urząd Miejski w Kowalu. Fot. Arkadiusz Ciechalski

8

6. Sanctuary of St Ursula's Church. Photo by Arkadiusz Ciechalski

7. Premises of the Town's Voluntary Fire Service, located in place of the former castle. Photo courtesy by Town Office Archive in Kowal

8. Kowal Town Office. Photo by Arkadiusz Ciechalski

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół św. Urszuli z XVII w.
- pomnik Kazimierza Wielkiego

WORTH SEEING:

- St Ursula's Church from the 17th c.
- Casimir the Great monument

W Kruszwicy zamek wybudowany został z rozkazu Kazimierza III Wielkiego na wyspie jeziora Gopło (dziś półwysep z „Mysią Wieżą”), w pobliżu zniszczonego przez Krzyżaków grodu kasztelańskiego.

In Kruszwica, the castle was constructed by order of Casimir III the Great on the island of Lake Gopło (present-day peninsula with the "Mouse Tower"), near the local castellan's stronghold destroyed by the Teutonic Knights.

1

1. Festyn u Piasta i Popiela pod Mysią Wieżą. Fot. Maciej Maciejewski
2. Mysia Wieża. Fot. Iwona Brauer
3. Bazylika pw. św. Apostołów Piotra i Pawła. Fot. Mirosław Służalek

1. At Piast and Popiel's Fest under the Mouse Tower. Photo by Maciej Maciejewski
2. The Mouse Tower. Photo by Iwona Brauer
3. Basilica of SS Peter and Paul, the Apostles. Photo by Mirosław Służalek

2

3

4

4. Żagle na jeziorze Gopło. Fot. Mirosław Służalek
5. Rzeźba króla Popiela. Fot. Iwona Brauer

4. Sails in Gopło Lake. Photo by Mirosław Służalek
5. King Popiel's monument. Photo by Iwona Brauer

5

WARTO ZOBACZYĆ:

- kolegiata romańska św. Apostołów Piotra i Pawła z XII w.
- pozostałości zamku zbudowanego z fundacji króla Kazimierza Wielkiego – tzw. „Mysia Wieża”

WORTH SEEING:

- Romanesque Collegiate Church of SS Peter and Paul from the 12th c.
- Remains of the castle founded by king Casimir the Great – the so-called “Mouse Tower”

W 1342 r. Kazimierz III Wielki, na prośby arcybiskupa Jarosława z Bogorii, obdarzył wieś Kweciszewo odmianą średzką miejskiego prawa magdeburskiego, co zakończyło proces lokacji tego ośrodka, rozpoczęty kilkanaście lat wcześniej.

In 1342, at the requests of archbishop Jarosław of Bogoria, Casimir III the Great gave Kweciszewo village civic rights on the Magdeburg law Środa variety, what finished the foundation process of this locality, started a dozen or so years earlier.

1. Droga przez wieś od strony Poznania.
Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasński
2. Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny.
Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasński

1. A road running through the village seen from Poznań direction. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasński
2. Parish Church of St Mary Magdalene. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasński

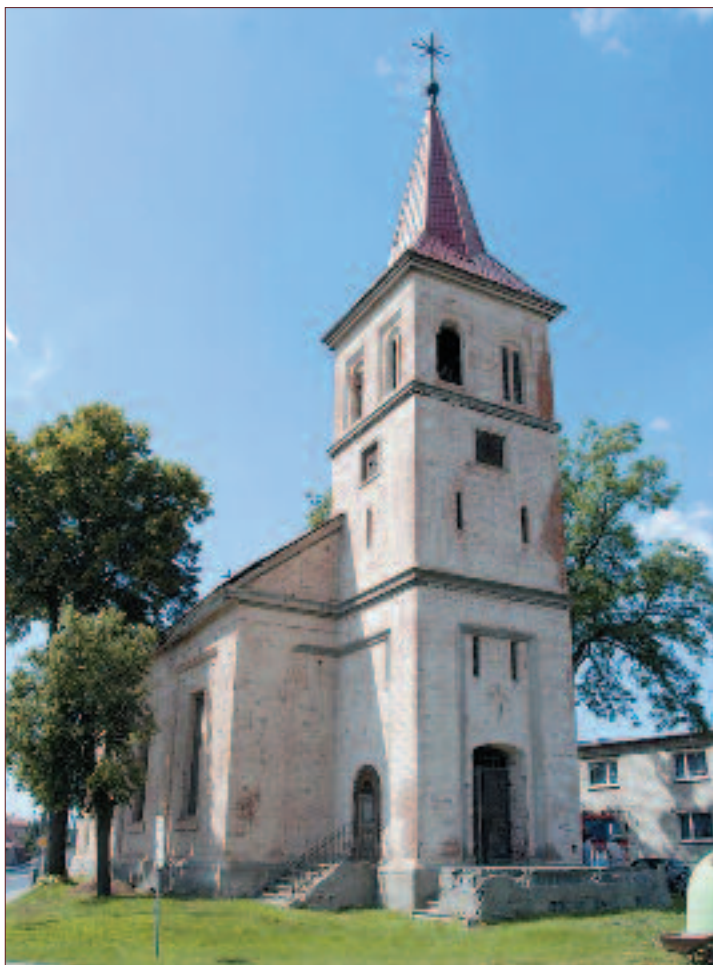
3

5

4

6

7

3. Obelisk upamiętniający pontyfikat Jana Pawła II. Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasięski
4. Figura św. Wawrzyńca usytuowana w centrum wsi. Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasięski
5. Park Piastowski z boiskami i terenami rekreacyjnymi. Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasięski
6. Kościół ewangelicki. Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasięski
7. Stylizowana chata wiejska. Fot. Maciej Gajewicz i Arkadiusz Zawiasięski

3. Obelisk commemorating the pontificate of John Paul II. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasięski
4. Statue of St Lawrence situated in the village centre. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasięski
5. The Piastowski Park with sports fields and recreational areas. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasięski
6. Protestant church. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasięski
7. Stylised village cottage. Photo by Maciej Gajewicz and Arkadiusz Zawiasięski

WARTO ZOBACZYĆ:

- późnogotycki kościół pw. św. Marii Magdaleny z XVI w.
- dawny kościół ewangelicki z XIX w.

WORTH SEEING:

- Late-Gothic Church of St Mary Magdalene from the 16th c.
- Former Protestant church from the 19th c.

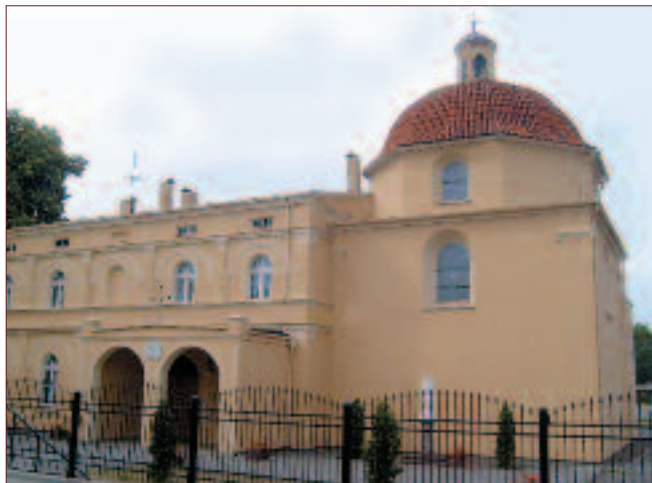
Miasto na prawie niemieckim powstało w Łabiszynie zapewne między rokiem 1362 a 1369, w dobrach Wojciecha z Kościelca z rodu Leszczyców.

A German law-based town was established in Łabiszyn most probably between 1362 and 1369, within the estate owned by Wojciech from Kościelec, of Leszczyc family.

1

2

3

4

1. Ratusz, siedziba władz miejskich. Fot. Przemysław Jahr (WP)
2. Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny. Fot. Przemysław Jahr (WP)
3. Dwór z XIX w. Fot. Hackosi (WP)
4. Spichlerz z XVIII w. Fot. Hackosi (WP)

1. Town Hall, seat of the municipal authorities. Photo by Przemysław Jahr (WP)
2. Church of the Annunciation of the Blessed Virgin Mary. Photo by Przemysław Jahr (WP)
3. A 19th century manor house. Photo by Hackosi (WP)
4. A granary from the 18th c. Photo by Hackosi (WP)

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół klasztorny św. Mikołaja z XVI w.
- kościół farny Zwiastowania NMP z XVII w.
- spichlerz zbożowy z XVIII w.

WORTH SEEING:

- Monastic Church of St Nicholas from the 16th c.
- Parish Church of the Annunciation from the 17th c.
- Grain granary from the 18th century

Nakło nad Notecią

Z

Według tradycji zapisanej w Kronice katedralnej krakowskiej Kazimierz III Wielki był fundatorem zamku w Nakle nad Notecią.

In accordance with the tradition recorded in the Cathedral Chronicle of Cracow, Casimir III the Great was the founder of the castle in Nakło.

1. Kamienica przy ul. Bydgoskiej.
Fot. Krzysztof Biegański (WP)
2. Kościół farny pw. św. Wawrzyńca.
Fot. Krzysztof Biegański (WP)

1. A tenement house in Bydgoska Street.
Photo by Krzysztof Biegański (WP)
2. Fara Church of St Lawrence.
Photo by Krzysztof Biegański (WP)

1

2

3

4

5

3. Rynek. Fot. Krzysztof Biegański (WP)

4. Muzeum Ziemi Krajeńskiej.

Fot. Krzysztof Biegański (WP)

5. Kościół pw. św. Stanisława. Fot. Krzysztof Biegański (WP)

3. Market Square. Photo by Krzysztof Biegański (WP)

4. Museum of the Krajna Land. Photo by Krzysztof Biegański (WP)

5. Church of St Stanislaus. Photo by Krzysztof Biegański (WP)

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół pw. św. Wawrzyńca z połowy XIX w.
- kościół pw. św. Stanisława (poewangelicki) z końca XIX w.

WORTH SEEING:

- Church of St Lawrence from the mid-19th c.
- Post-Protestant Church of St Stanislaus from the late-19th c.

W 1359 r. król Kazimierz III Wielki zezwolił Wojciechowi i Hektorowi z rodu Leszczyców na lokację miasta we wsi Pakość, o którym pierwsza wzmianka pochodzi z 1362 r.

In 1359, King Casimir III the Great allowed Wojciech and Hektor Leszczyc to found a town on the site of Pakość village, the first written mention on which dates back to the year 1362.

1. *Kalwaria Pakoska – kościół pw. Pana Jezusa Ukrzyżowanego i Matki Bożej Bolesnej.*
Fot. Jacek Malinowski

1. *The Calvary of Pakość – Church of Crucified Jesus and Our Lady of Sorrows. Photo by Jacek Malinowski*

1

2. *Anioł z Kalwarii Pakoskiej.*
Fot. Przemysław Jahr (WP)
3. *Kamienice przy pakoskim*
Rynku. Fot. Jerzy Joachimiak

2. *An angel from the Calvary*
of Pakość. Photo by
Przemysław Jahr (WP)
3. *Tenement houses in the*
Market Square in Pakość.
Photo by Jerzy Joachimiak

2

3

4

5

4. Kościół pw. św. Bonawentury. Fot. Jerzy Joachimiak
5. Ratusz. Fot. Przemysław Jabr (WP)

4. Church of St Bonaventure. Photo by Jerzy Joachimiak
5. Town Hall. Photo by Przemysław Jabr (WP)

WARTO ZOBACZYĆ:

- zespół klasztorny Reformatów (ob. franciszkański) z XVII w. z zachowanymi relikami dawnego zamku
- Kalwaria Pakoska fundacji Działyńskich z XVII w. (25 kaplic)

WORTH SEEING:

- Monastic complex of the Reformati Friars (presently Franciscan) from the 17th c. with preserved relicts of an old castle with preserved relicts of an old castle
- Pakość Calvary funded by the Działyński family in the 17th c. (25 chapels)

Sępólno Krajeńskie

Sępólno Krajeńskie jest miastem lokowanym w dobrach rycerskich (Hektor z Pakości) najpóźniej w 1362 r.

Sępólno Krajeńskie is a town founded in a knight's estate (Hektor of Pakość) in 1362 at the very latest.

1

2

1. Widok miasta z lotu ptaka.

Fot. Roman A. Kaliński

2. Pomnik pamięci poległych w walkach o niepodległość miasta.

Fot. Przemysław Jahr (WP)

3. Kościół pw. św. Bartłomieja Apostoła.

Fot. Przemysław Jahr (WP)

1. Bird's eye view of the town. Photo by Roman A. Kaliński

2. A monument commemorating the fallen during the fights for the town's freedom. Photo by Przemysław Jahr (WP)

3. Church of St Bartholomew, the Apostle. Photo by Przemysław Jahr (WP)

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół parafialny pw. św. Bartłomieja Apostoła wybudowany w latach 1789–1803
- budynek Urzędu Miejskiego i Starostwa Powiatowego z 1929 r.
- cmentarz parafialny przy ul. Chojnickiej
- budynek Zespołu Szkół nr 2 z 1927 r. przy ul. Hallera 29
- układ urbanistyczny, jeden z kilku w Polsce trójkątnych rynków

WORTH SEEING:

- Parish Church of St Bartholomew, the Apostle, built between 1789 and 1803
- Town Office and Poviast Starosty building dating back to 1929.
- Parish graveyard in Chojnicka Street
- Building of the Complex of Schools No. 2 in 29 Hallera Street from 1927
- Town plan, one of a few triangular market squares in Poland

Strzelno

Strzelno lokowano, być może, jeszcze w XIII w., ale potwierdzenie, że rządzi się prawem magdeburskim znajduje się w przywileju Kazimierza III Wielkiego z 1356 r.

Strzelno was founded maybe in the 13th century, but the confirmation that it had the Magdeburg law can be found in the privilege issued by King Casimir III the Great in 1356.

1. Kościół pw. Świętej Trójcy i Najświętszej Maryi Panny. Fot. Cancre (WP)
 2. Rotunda św. Prokopa. Fot. Cancre (WP)
 3. Romańska kolumna z personifikacjami cnót z kościoła św. Trójcy i Najświętszej Maryi Panny. Fot. Radomil (WP)
1. Church of the Holy Trinity and the Blessed Virgin Mary. Photo by Cancre (WP)
 2. Rotunda of St Procopius. Photo by Cancre (WP)
 3. Romanesque column with personifications of virtues from the Holy Trinity and the Blessed Virgin Mary's Church. Photo by Radomil (WP)

1

2 3

WARTO ZOBACZYĆ:

- trójnawowa bazylika pw. Świętej Trójcy i Najświętszej Maryi Panny z połowy XIII w. (później kościół zbarokizowany)
- największa romańska świątynia w Polsce zbudowana na planie koła pw. św. Prokopa, konsekrowana 16 III 1133 r.

WORTH SEEING:

- Three-nave Basilica of the Holy Trinity and the Blessed Virgin Mary dating back to the first half of the 13th c. (subsequently adapted to a baroque style)
- The biggest Romanesque church in Poland constructed on a circle plan dedicated to St Procopius, consecrated on March 16, 1133

Złotoria

Zamek w Złotorii, położony przy ujściu Drwęcy do Wisły, został wybudowany z rozkazu Kazimierza III Wielkiego około połowy XIV w.

The castle in Złotoria, located at the confluence of the Drwęca and Vistula Rivers, was constructed by order of Casimir III the Great in ca. the mid-14th century.

1. Ruiny zamku. Fot. Arch. UG w Lubiczu
2. Kościół parafialny pw. św. Wojciecha.
Fot. Arch. UG w Lubiczu

1. Ruins of the castle. Photo courtesy by Commune Office Archive in Lubicz
2. Parish Church of St Adalbert. Photo courtesy by Commune Office Archive in Lubicz

1

2

3

4

3. *Ogólny widok na wieś. Fot. Pko(WP)*

4. *Ujście Drwęcy. Fot. Arch. UG w Lubiczu*

3. *General view of the village. Photo by Pko(WP)*

4. *The Drwęca estuary. Photo courtesy by Commune Office Archive in Lubicz*

WARTO ZOBACZYĆ:

- ruiny zamku Kazimierza Wielkiego

WORTH SEEING:

- Ruins of a castle of King Casimir the Great

W 1357 r., na prośby arcybiskupa Jarosława z Bogorii, Kazimierz III Wielki potwierdził m.in. wszystkie przywileje dla miasta Żnina, a obszar podlegający Żninowi nazwano przy tej okazji powiatem – *districtus*.

In 1357, at the requests of archbishop Jarosław of Bogoria, Casimir III the Great confirmed, among others, all privileges for Żnin town, and the area subordinate to Żnin was named *poviat* – *districtus*.

1. Panorama miasta. Fot. SebastianNS (www.skyscrapercity.com)
2. Rynek z wieżą ratuszową. Fot. Monika Andruszkiewicz

1. Panoramic view of the town. Photo by SebastianNS (www.skyscrapercity.com)
2. Market square with the town hall tower. Photo by Monika Andruszkiewicz

1

2

3

3. Kościół pw. św. Marcina oraz miasto. Fot. Łukasz Kwiatkowski

4. Rynek i Muzeum Ziemi Pałuckiej. Fot. Monika Andruszkiewicz

3. Church of St Martin and the town. Photo by Łukasz Kwiatkowski

4. The Market Square with the Pałuki Land Museum. Photo by Monika Andruszkiewicz

4

5

5. Plac Wolności. Fot. Ewa Kaczmarek
 6. Budynek dyrekcji Cukrowni. Fot. Ewa Kaczmarek
 7. Jezioro Żnińskie Duże. Fot. Waldemar Dolata

5. Liberty Square. Photo by Ewa Kaczmarek
 6. Administrative premises of the Sugar Plant. Photo by Ewa Kaczmarek
 7. Żnin Great Lake. Photo by Waldemar Dolata

6

7

WARTO ZOBACZYĆ:

- gotycka wieża ratuszowa, zw. Basztą z XIV w.
– siedziba Muzeum Ziemi Pałuckiej
- gotycki kościół pw. św. Floriana z XV–XVII w.
- gotycki kościół pw. św. Marcina na osiedlu Góra
- dawny dwór biskupi „sufragania” z XVIII w.
– Muzeum Sztuki Sakralnej

WORTH SEEING:

- Gothic town hall tower called Keep from the 14th c.
– seat of the Pałuki Land Museum
- Gothic Church of St Florian from the 15th–17th cc.
- Gothic Church of St Martin in the Góra district
- Former bishop's court – "Sufragania" from the 18th c.
– Ecclesiastic Art Museum

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

LUBELSKIE VOIVODESHIP

Kazimierz Dolny

Założenie Kazimierza Dolnego oraz budowę zamku obronnego przypisuje się Kazimierzowi III Wielkiemu.

The foundation of Kazimierz Dolny and the construction of a fortified castle are ascribed to Casimir III the Great.

1. Ruiny zamku ufundowanego przez Kazimierza Wielkiego. Fot. Jerzy Strzelecki (WP)
2. Widok z Góry Trzech Krzyży na Rynek. Fot. Anna Kowalska

1. Ruins of the castle founded by Casimir the Great. Photo by Jerzy Strzelecki (WP)
2. View of the market square from the Hill of Three Crosses. Photo by Anna Kowalska

1

2

3

5

4

3. Ulica Cmentarna i mury klasztoru.
Fot. Piotr Węclawski

4. Uroki miasta. Fot. Piotr Węclawski

5. Mury synagogi. Fot. Piotr Węclawski

3. Cmentarna Street and the monastery walls. Photo by
Piotr Węclawski

4. Beauties of the town. Photo by Piotr Węclawski

5. Synagogue walls. Photo by Piotr Węclawski

6

6. Kościół farny pw. św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja.
Fot. Piotr Węclawski

6. Fara Church of St John the Baptist and St Bartholomew.
Photo by Piotr Węclawski

WARTO ZOBACZYĆ:

- ruiny zamku z XIV w. i baszta z XIII w.
- kościół farny pw. św. Bartłomieja Apostoła i św. Jana Chrzciciela (XIV–XVII w.)
- kamienice Przybyłów w Rynku oraz Biała i Celejowska przy ul. Senatorskiej
- kościół Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny i klasztor Reformatów z XVII w.
- spichlerze nad Wisłą
- kościół pw. św. Anny z XVII w. – Centrum Sztuki Sakralnej
- synagoga z XVII w.
- Góra Trzech Krzyży

WORTH SEEING:

- Ruins of a castle from the 14th c. and a keep from the 13th c.
- Fara Church of St Bartholomew the Apostle and St John the Baptist (14th – 17th cc.)
- Tenement houses of the Przybył family in the Market Square, as well as Biała and Celejowska tenement houses in Senatorska Street
- Church of Our Lady's Annunciation and Reformati monastery from the 17th c.
- Granaries on the Vistula River
- Church of St Anne from the 17th c. – Ecclesiastic Art Centre
- Synagogue from the 17th c.
- The Hill of Three Crosses

Lublin

W 1342 r. Kazimierz III Wielki sprzedał wójtostwo lubelskie Franciszkowi z Moguncji, określając na nowo powinności mieszczan. Za panowania tego króla kontynuowano także zastępowanie wału drewniano-ziemnego grodu murem kamiennym, rozbudowywano system fortyfikacyjny oraz zamieniono wolno stojącą wieżę na kaplicę św. Trójcy.

In 1342, Casimir III the Great sold Lublin commune to Francis of Mainz, specifying anew the duties of burghers. During the reign of this king, the exchange of the local wooden-earth embankment with a stone wall was continued, the fortification system was extended, and a freestanding tower was changed into the Holy Trinity Chapel.

1. Kościół o.o. Karmelitów. Fot. Jolanta Śliwińska
2. Krakowskie Przedmieście. Fot. Jolanta Śliwińska

1. Carmelite Church. Photo by Jolanta Śliwińska
2. Krakowskie Przedmieście Street. Photo by Jolanta Śliwińska

1

2

3

4

3. *Brama Krakowska.*

Fot. Jolanta Śliwińska

4. *Ratusz. Fot. Jolanta Śliwińska*

5. *Miasto z lotu ptaka. Fot. Aska
(www.zmienmyswiat.pl)*

3. *Krakowska Gate. Photo by Jolanta
Śliwińska*

4. *City Hall. Photo by Jolanta
Śliwińska*

5. *Bird's eye view of the city. Photo by
Aska (www.zmienmyswiat.pl)*

5

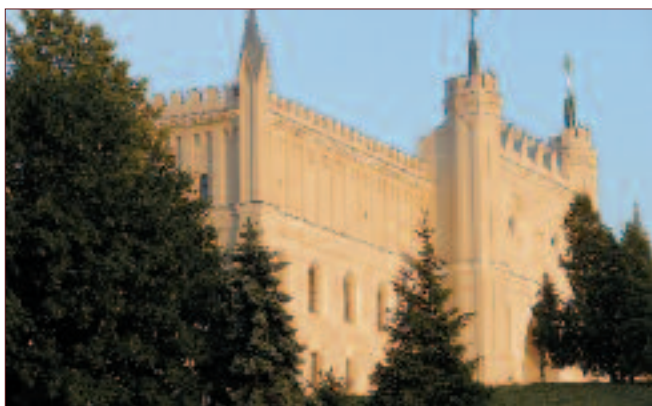

6
8

7

6. Baszta i fragment murów obronnych.

Fot. Jolanta Śliwińska

7. Manierystyczna kamienica Konopniców.

Fot. Jolanta Śliwińska

8. Neogotycki zamek królewski.

Fot. Magdalena Błazewicz

6. The keep and a fragment of defensive walls. Photo by Jolanta Śliwińska

7. The Konopnica Family mannerist tenement house. Photo by Jolanta Śliwińska

8. Neo-Gothic royal castle. Photo by Magdalena Błazewicz

WARTO ZOBACZYĆ:

- zamek lubelski z kaplicą zamkową pw. św. Trójcy z XIV w. z polichromią w stylu rusko-bizantyńskim z XV w.)
- Brama Krakowska z XIV w.
- kościół o.o. Dominikanów z XIV – XVII w.
- bazylika archikatedralna pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty z XVI w.
- Wieża Trynitaraska z platformą widokową
- Stary Ratusz – Trybunał Koronny z XVIII w.
- gotycki kościół pw. Matki Boskiej Zwycięskiej z XV w.

WORTH SEEING:

- Lublin castle with the castle Chapel of the Holy Trinity from the 14th c. with wall paintings in the Ruthenian-Byzantine style from the 15th c.
- Krakowska Gate from the 14th c.
- Dominican Church from the 14th – 17th cc.
- Metropolitan Cathedral Basilica of SS John the Baptist and John the Evangelist from the 16th c.
- Trinitarian Tower with a viewing platform
- Old Town Hall – the Crown Tribunal from the 18th c.
- Gothic Church of Our Lady of Victory from the 15th c.

Według tradycji lokacja Wąwolnicy miała nastąpić w czasach Kazimierza III Wielkiego.

According to tradition, the foundation of Wąwolnica was to take place during the reign of Casimir III the Great.

1

2

1. Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem, z pierwszej połowy XV w. Fot. www.sanktuarium-wawolnica.pl
2. Rzeźba króla Kazimierza Wielkiego. Fot. Magdalena Błazewicz
3. Fragment kościoła pw. św. Wojciecha. Fot. Piotr Węclawski

1. Statue of Our Lady and Child, from the first half of the 15th c. Photo by www.sanktuarium-wawolnica.pl
2. Sculpture of king Casimir the Great. Photo by Magdalena Błazewicz
3. Fragment of the Church of St Adalbert. Photo by Piotr Węclawski

4

4. Jedne ze starszych domów. Fot. Piotr Węclawski

5. Kościół parafialny pw. św. Wojciecha. Fot. Piotr Węclawski

4. One of the older houses. Photo by Piotr Węclawski

5. Parish Church of St Adalbert. Photo by Piotr Węclawski

5

WARTO ZOBACZYĆ:

- neogotycki kościół parafialny pw. św. Wojciecha z pocz. XX w. z Sanktuarium Matki Bożej Kębelskiej
- muzeum lokalne w podziemiach kaplicy Matki Bożej Kębelskiej

WORTH SEEING:

- Neo-Gothic Parish Church of St Adalbert from the early 20th c. with the Shrine of Our Lady of Kębło
- Local museum in the basement of the Chapel of Our Lady of Kębło

WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

LUBUSKIE VOIVODESHIP

Międzyrzecz

W czasach Kazimierza III Wielkiego nastąpiła całkowita przebudowa grodu międzyrzeckiego, który został zmieniony w murowany zamek.

In the times of Casimir III the Great, Międzyrzecz was completely rebuilt, and replaced with a brick castle.

1. Dziedziniec zamkowy. Fot. Skvarlih (WP)
2. Zamek Kazimierza Wielkiego. Fot. Skarbeusz (WP)
3. Armata na dziedzińcu zamkowym. Fot. Skvarlih (WP)
4. Ratusz. Fot. Staszek99 (WP)

1. Castle court. Photo by Skvarlih (WP)
2. Castle of Casimir the Great. Photo by Skarbeusz (WP)
3. Cannon on the castle court. Photo by Skvarlih (WP)
4. Town Hall. Photo by Staszek99 (WP)

1

2

3

4

WARTO ZOBACZYĆ:

- warowny zamek króla Kazimierza Wielkiego z ok. 1350 r.
- greckokatolicka cerkiew Świętych Cyryla i Metodego z końca XX w.
- synagoga wybudowana w latach 1825–1827
- cmentarz żydowski
- klasycystyczny ratusz z 1813 r.
- Międzyrzecki Rejon Umocniony wybudowany w latach 1934–1944

WORTH SEEING:

- Fortified castle of King Casimir the Great from ca. 1350
- Greek-Catholic Orthodox Church of SS Cirilus and Methodius from the late-20th c.
- Synagogue constructed in the years 1825–1827
- Jewish cemetery
- Classicist town hall from 1813
- Międzyrzecz Fortified Region constructed in the years 1934–1944

Wschowa

W 1343 r. Kazimierz III Wielki przyłączył Wschowę do Polski i wkrótce obdarzył ją przywilejami.

In 1343, Casimir III the Great incorporated Wschowa into Poland, and soon gave it privileges.

1

3

2

4

1. Rynek i kościół Kripplein Christi.
Fot. Bogusław Świtła
2. Ratusz. Fot. Bogusław Świtła
3. Kościół farny pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika
i Wniebowzięcia NMP. Fot. Bogusław Świtła
4. Staromiejski cmentarz ewangelicki.
Fot. Bogusław Świtła

1. Market Square and Kripplein Christi Church.
Photo by Bogusław Świtła
2. Town Hall. Photo by Bogusław Świtła
3. Fara Church of St Stanislaus, Bishop and Martyr
and the Assumption. Photo by Bogusław Świtła
4. Old town Evangelical graveyard. Photo by
Bogusław Świtła

5. Wnętrze kościoła
o.o. Franciszkanów.
Fot. Bogusław Świtała

5. Interior of the Franciscan
Church. Photo by
Bogusław Świtała

5

WARTO ZOBACZYĆ:

- ratusz z XVI w., przebudowany w 1860–1870 r.
- kościół farny z XV w. pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
- kościół poewangelicki pw. Żłobka Chrystusowego z początków XVII w.
- zespół klasztorny o.o. Franciszkanów wybudowany w latach 1638–1644, rozbudowywany do końca XVIII w.
- cmentarz ewangelicki założony w 1609 r. mieszczący lapidarium rzeźby nagrobnej
- mury obronne z czasów Kazimierza Wielkiego
- barokowe kamieniczki na Placu Zamkowym

WORTH SEEING:

- 16th-c. town hall, rebuilt in the years 1860–1870
- 15th-c Parish Church of St Stanislaus, Bishop and Martyr and the Assumption of Our Lady
- Former Protestant Church of Christ's Crib from the early 17th c.
- Franciscan Monastery Complex built between 1638 and 1644, extended until the end of the 18th century
- Protestant cemetery established in 1609, featuring a lapidarium of sepulchral sculptures
- defensive walls from the times of Casimir the Great
- Baroque tenement houses in Castle Square

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

ŁÓDZKIE VOIVODESHIP

Bolesławiec

Zachowane do dziś ruiny zamku w Bolesławcu uważa się za dzieło Kazimierza III Wielkiego. Obiekt, prezentujący proste założenie przestrzenne, charakterystyczne dla warowni granicznej, powstał być może przed 1340 r.

The castle ruins in Bolesławiec traditionally preserved up to this day are regarded to be the work of Casimir III the Great. The structure, presenting a simple spatial layout, characteristic of a border stronghold, was constructed perhaps before 1340.

1

2

3

1. Wieża zamkowa. Fot. Arch. UG Boleśławiec
2. Rynek nocą. Fot. Joanna Dominas
3. Pozostałość murów obwodowych ufundowanych przez Kazimierza Wielkiego. Fot. Daniel Życiński

1. Castle tower. Photo courtesy by Commune Office Archive in Boleśławiec
2. Market Square at night. Photo by Joanna Dominas
3. Remains of the curtain walls founded by Casimir the Great. Photo by Daniel Życiński

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół parafialny pw. św. Trójcy z przełomu XVII–XVIII w.
- wieża zamkowa z XIV w.

WORTH SEEING:

- Parish Church of the Holy Trinity from the turn of the 18th c.
- 14th-c. castle tower

Brzeziny

Prawa miejskie Brzezin potwierdzone zostały przez króla Kazimierza III Wielkiego w 1364 r.

The town rights of Brzeziny were confirmed by King Casimir III the Great in 1364.

1. Kościół o.o. Reformatów pw. św. Franciszka z Asyżu, wybudowany w latach 1650–1700. Fot. Arch. Muzeum Regionalne w Brzezinach
2. Płyta nagrobna Stanisława Lasockiego z 1535 r. Fot. Arch. Muzeum Regionalne w Brzezinach
3. Płyta nagrobna Zofii Lasockiej z 1535 r. Fot. Arch. Muzeum Regionalne w Brzezinach

1. Reformati Church of St Francis of Assisi, built between 1650 and 1700. Photo courtesy by Regional Museum Archive in Brzeziny
2. Stanisław Lasocki's gravestone of 1535. Photo courtesy by Regional Museum Archive in Brzeziny
3. Zofia Lasocka's gravestone of 1535. Photo courtesy by Regional Museum Archive in Brzeziny

1

2

3

4

4. Amfiteatr im. Jana Pawła II. Fot. Piotr Bączyński

5

4. John Paul II Amphitheatre. Photo by Piotr Bączyński

5. Ekspozycja w Muzeum Regionalnym. Fot. Piotr Bączyński

6. Gotycka fara pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z 1321 r. Fot. Piotr Bączyński

6. Gothic Fara Church of the Elevation of the Holy Cross from 1321. Photo by Piotr Bączyński

6

7

9

8

7. Kościół pw. Świętego Ducha. Fot. Arch. Muzeum Regionalne w Brzezinach

8. Nagrobek Urszuli Leżeńskiej, ok. 1563–1568. Fot. Arch. Muzeum Regionalne w Brzezinach

9. Modrzewiowy kościół pw. św. Anny ufundowany w 1719 r. Fot. Arch. Muzeum Regionalne w Brzezinach

7. Church of the Holy Spirit. Photo courtesy by Regional Museum Archive in Brzeziny

8. Urszula Leżeńska's gravestone, approx. 1563–1568. Photo courtesy by Regional Museum Archive in Brzeziny

9. Larch Church of St Anne founded in 1719. Photo courtesy by Regional Museum Archive in Brzeziny

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół parafialny pw. Podwyższenia Świętego Krzyża z XIV w.
- kościół i klasztor o.o. Franciszkanów pw. św. Franciszka z Asyżu z XVII-XVIII w.
- kościół Świętego Ducha z XVIII w.
- Muzeum Regionalne

WORTH SEEING:

- Parish Church of the Elevation of the Holy Cross from the 14th c.
- Franciscan Church and Monastery of St Francis of Assisi from the 17th–18th cc.
- Church of the Holy Spirit from the 18th c.
- Regional Museum

Według tradycji prawa miejskie Inowłodzowi nadał Kazimierz III Wielki. Zapewne w latach 1356–1366 wzniesiono tu również murowany zamek.

According to tradition, Casimir III the Great bestowed civic rights on Inowłódz. A brick castle was constructed here as well presumably in the years 1356–1366.

1

1. Kościół pw. św. Idziego. Fot. Magdalena Dziedzic-Hudzik
2. Fragment kroniki Galla Anonima o narodzinach Bolesława Krzywoustego. Fot. Tomasz Iskierka

1. Church of St Giles. Photo by Magdalena Dziedzic-Hudzik
2. Fragment from the chronicles of Gallus Anonymous on the birth of Bolesław Wrymouth. Photo by Tomasz Iskierka

2

3
5

4

6

7

3. Kościół pw. św. Idziego. Fot. Radosław Trzcinski
4. Pomnik księcia Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego. Fot. Magdalena Dziedzic-Hudzik
5. Ruiny zamku Kazimierza Wielkiego. Fot. Magdalena Dziedzic-Hudzik
6. Kościół pw. św. Michała Archanioła. Fot. Dorota Lisicka
7. Galeria malarstwa „Na Simcinowie”. Fot. Radosław Trzcinski

3. Church of St Giles. Photo by Radosław Trzcinski
4. Monument of duke Władysław Herman and Bolesław Wrymouth. Photo by Magdalena Dziedzic-Hudzik
5. Ruins of the castle of Casimir the Great. Photo by Magdalena Dziedzic-Hudzik
6. Church of St Michael the Archangel. Photo by Dorota Lisicka
7. "Na Simcinowie" art gallery. Photo by Radosław Trzcinski

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół filialny pw. św. Idziego z XII w.
- ruiny zamku Kazimierza Wielkiego (w odbudowie) z XIV w.
- kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła z XVI w.

WORTH SEEING:

- Affiliate Church of St Giles from the 12th c.
- Ruins of a 14th-c. castle of Casimir the Great (under reconstruction)
- Parish Church of St Michael the Archangel from the 16th c.

Łęczyca

Rozkwit Łęczycy nastąpił w XIV w. za panowania Kazimierza III Wielkiego, który wybudował tu zamek i otoczył miasto murami.

The heyday of Łęczyca took place in the 14th century during the reign of Casimir III the Great, who constructed here a castle and town walls.

1. Ratusz miejski. Fot. Przemysław Wyrębski
2. Panorama miasta. Fot. Arch. UM w Łęczycy
3. Fragment wieży zamkowej. Fot. Renata Nowicka
4. Archikolegiata pw. Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego w Tumie z XII w. Fot. Przemysław Wyrębski
5. Romański portal w archikolegiacie w Tumie. Fot. Przemysław Wyrębski
6. Turniej rycerski na zamku. Fot. Anna Kowalska

1. Town Hall. Photo by Przemysław Wyrębski
2. Panoramic view of the town. Photo courtesy by Town Office Archive in Łęczyca
3. Fragment of the castle tower. Photo by Renata Nowicka
4. Archcollegiate Church of the Blessed Virgin Mary and St Alexius in Tum dating back to the 12th century. Photo by Przemysław Wyrębski
5. Romanesque portal in the archcollegiate in Tum. Photo by Przemysław Wyrębski
6. Knightly tournament in the castle. Photo by Anna Kowalska

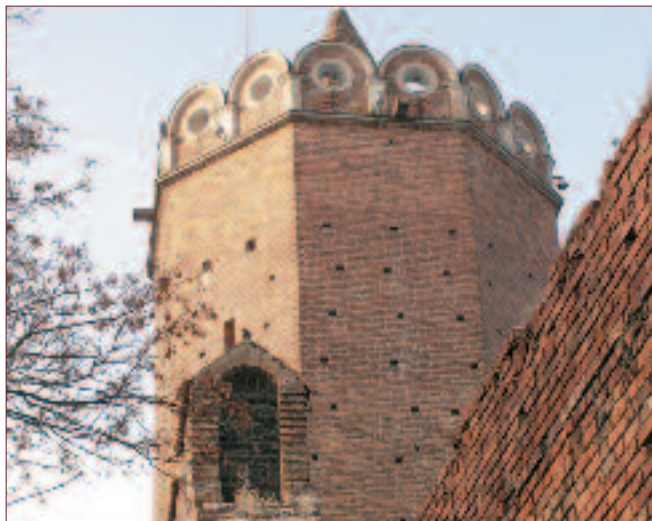
1

2

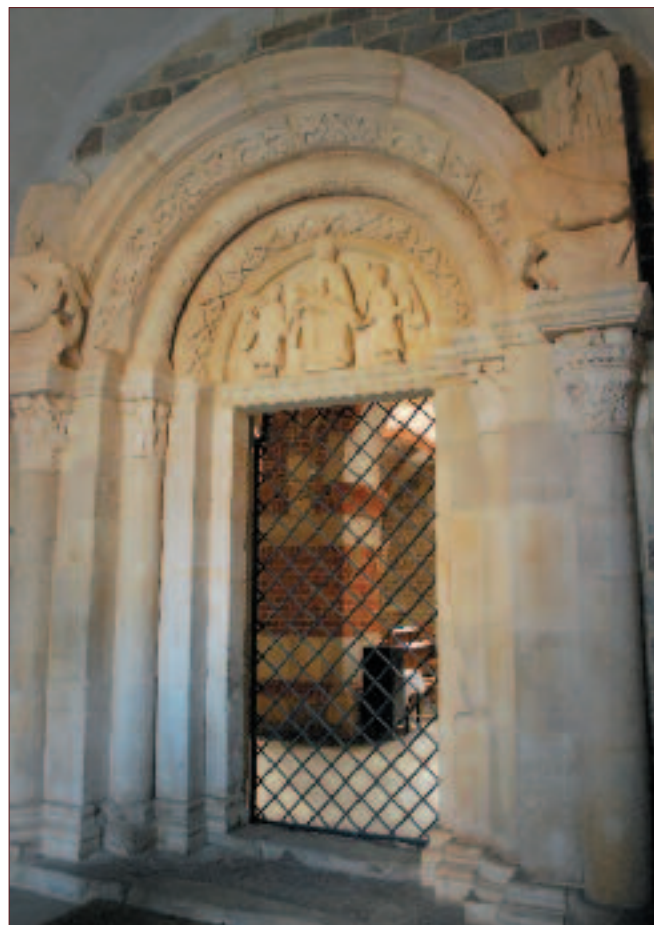

3

4
6

5

7

7. Widok na Stare Miasto. Fot. Przemysław Wyrębski
8. Zamek z siedzibą Muzeum w Łęczycy. Fot. Łukasz Wasiak

7. A view of the Old Town. Photo by Przemysław Wyrębski
8. Castle with the seat of the Museum in Łęczyca. Photo by Łukasz Wasiak

8

WARTO ZOBACZYĆ:

- zamek królewski z XIV w.
- archikolegiata pw. Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego w Tumie z XII w.
- kościół pw. św. Andrzeja Apostoła z XIV–XV w.
- kościół o.o. Bernardynów pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny z XVII w.

WORTH SEEING:

- Royal castle from the 14th c.
- Archcollegiate Church of the Blessed Virgin Mary and St Alexius in Tum dating back to the 12th century
- Church of St Andrew the Apostle from the 14th–15th cc.
- Bernardine Church of Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary from the 17th c.

W 1365 r. Kazimierz III Wielki przeniósł Opoczno z prawa średzkiego na prawo magdeburskie, rozszerzył jego obszar oraz otoczył murami obronnymi i fosą.

In 1365, Casimir III the Great changed the law in Opoczno from the Środa law to the Magdeburg law, extended its area and surrounded with fortified walls and a moat.

1

1. Chrzcielnica, jedyna pozostałość z kościoła wybudowanego w czasach Kazimierza Wielkiego. Fot. Edward Zagdański
2. Zamek Kazimierzowski z poł. XIV w., zrekonstruowany w XIX w., obecnie siedziba Muzeum Regionalnego w Opocznie. Fot. Edward Zagdański

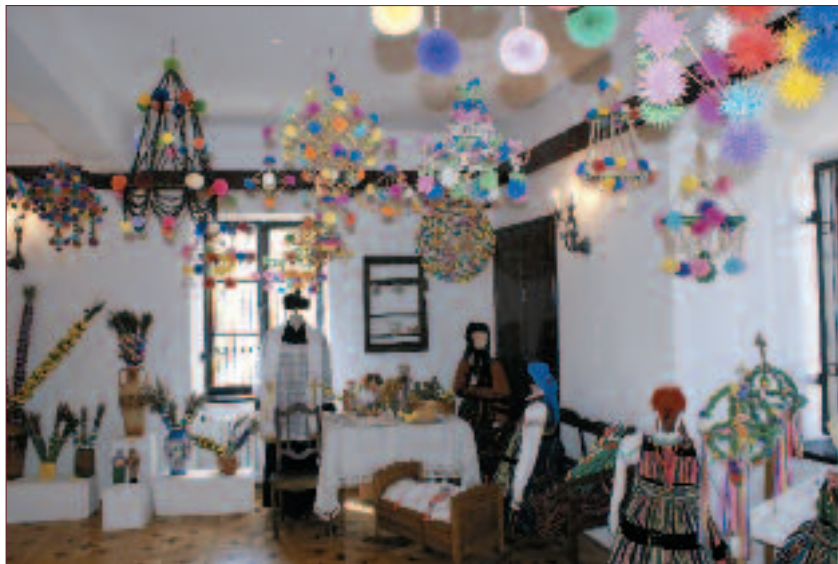
1. The baptismal font, the only remainder of the church built in the times of Casimir the Great. Photo by Edward Zagdański
2. Casimir Castle from the first half of the 14th c., reconstructed in the 19th c., today serves as the seat of the Regional Museum in Opoczno. Photo by Edward Zagdański

2

3

4

5

3. Dom Esterki, odbudowany w 1893 r., obecnie siedziba Biblioteki Publicznej. Fot. Edward Zagdański
4. Folklor opoczyński znajdujący się w Muzeum Regionalnym. Fot. Edward Zagdański
5. Widok na centrum miasta i kolegiatę pw. św. Bartłomieja. Fot. Edward Zagdański

3. House of Esterka, reconstructed in 1893, seat of the Public Library today. Photo by Edward Zagdański
4. Opoczno folklore located in the Regional Museum. Photo by Edward Zagdański
5. View of the town centre and St Bartholomew Collegiate. Photo by Edward Zagdański

WARTO ZOBACZYĆ:

- zamek Kazimierzowski – siedziba Muzeum Regionalnego
- kościół pw. św. Bartłomieja z połowy XIX w. z prezbiterium z XIV w.
- Dom Esterki
- drewniany kościół pw. św. Marii Magdaleny z XVIII w.
- synagoga

WORTH SEEING:

- Casimir Castle – seat of the Regional Museum
- Church of St Bartholomew from the mid-19th c. with a 14th-c. sanctuary
- Esterka's House
- Wooden Church of St Mary Magdalene from the 18th c.
- Synagogue

Wg tradycji Kazimierz III Wielki miał lokować miasto Przedbórz i urządzić zbytkowny dwór. Przypisuje mu się także fundację miejscowego zamku, którego początki datuje się na trzecią ćwierć XIV w.

According to tradition, Casimir III the Great was to found Przedbórz town and furnish a luxurious manor. The foundation of the local castle, the origins of which date back to the third quarter of the 14th century, is attributed to him as well.

1. Detal architektoniczny – łwie głowy
2. Przedborski Rynek. Fot. Krzysztof Jęzak

1. Architectural detail – lions' heads
2. Market Square in Przedbórz. Photo by Krzysztof Jęzak

1

2

3

4

5

3. Klasycystyczny ratusz z XIX w., obecnie siedziba władz miejskich. Fot. Paweł Grabski
4. Kościół parafialny pw. św. Aleksego. Fot. Krzysztof Jęzak
5. Resztki ruin zamku przy ul. Podzamcze (www.superwyprawy.pl)
6. Miasto z lotu ptaka. Fot. Michał Szelest
7. Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej, mieści się w XVII-wiecznym budynku po dawnej karczmie. Fot. Paweł Grabski

3. The 19th century classicist town hall, the seat of municipal authorities today. Photo by Paweł Grabski
4. Parish Church of St Alexius. Photo by Krzysztof Jęzak
5. Remains of the castle ruins at Podzamcze Street (www.superwyprawy.pl)
6. Bird's eye view of the town. Photo by Michał Szelest
7. Przedbórz Land Folk Museum, housed in a 17th-century building of a former inn. Photo by Paweł Grabski

6

7

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół pw. św. Aleksego z XIV w.
- Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej w budynku dawnej karczmy

WORTH SEEING:

- Church of St Alexius from the 14th c.
- Folk Museum of Przedbórz Land in the former inn building

Za Janem Długoszem tradycja wiąże powstanie zamku w Rawie Mazowieckiej z osobą Kazimierza III Wielkiego.

According to John Długosz and tradition, the construction of the castle in Rawa Mazowiecka is connected with Casimir III the Great.

1. Pozostałości po zamku książąt mazowieckich i murach obronnych. Fot. Robert Wyderka
2. Późnobarokowy kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Fot. Jerzy Koprowski
3. Panorama zamku i części miasta. Fot. Dariusz Bógdał

1. Remains of the castle of the Dukes of Mazovia and the defensive walls. Photo by Robert Wyderka
2. Late Baroque Church of the Immaculate Conception of the Virgin Mary. Photo by Jerzy Koprowski
3. Panoramic view of the castle and part of the town. Photo by Dariusz Bógdał

1

2

3

4

6

5

4. Muzeum Ziemi Rawskiej. Fot. Jerzy Koprowski
 5. Ratusz miejski. Fot. Marcin Strutyński
 6. Kolejka wąskotorowa. Fot. Jerzy Koprowski

4. Museum of the Rawa Land. Photo by Jerzy Koprowski
 5. Town Hall. Photo by Marcin Strutyński
 6. Narrow-gauge railway. Photo by Jerzy Koprowski

WARTO ZOBACZYĆ:

- ruiny zamku książąt mazowieckich z XIV w.
- zespół klasztorny oo. Augustianów (ob. o.o. Pasjonistów) z XVIII w.
- kościół parafialny pw. Najświętszej Maryi Panny i dawny klasztor o.o. Jezuitów z XVII–XVIII w.
- kościół szpitalny pw. Świętego Ducha z XVI w. (obecnie ewangelicko-augsburski)
- Muzeum Ziemi Rawskiej

WORTH SEEING:

- Ruins of a castle of Mazovian dukes from the 14th c.
- Augustinian monastery complex (presently Passionist oblates) from the 18th c.
- Parish Church of Our Lady and former Jesuit monastery from the 17th–18th cc.
- Hospital Church of the Holy Spirit from the 16th c. (presently Evangelical-Augsburg church)
- Rawa Land Museum

Sieradz

Z

FK

M

Na miejscu spalonego przez Krzyżaków grodu powstał tu z inicjatywy króla Kazimierza III Wielkiego zamek murowany. Przypisuje się także królowi pobudowanie obok zamku kościoła św. Trójcy, a także otoczenie Sieradza murami, wałami i fosą.

On the site of the fortified settlement burnt down by the Teutonic Knights, a brick castle was constructed here on the initiative of King Casimir III the Great. Besides the castle, the foundation of the Holy Trinity Church and construction of the town walls, bulwarks and a moat are attributed to the king as well.

1

1. Muzeum przy ul. Dominikańskiej.

Fot. Radosław Trzcński

2. Sieradzki Rynek. Fot. Arch. UM w Sieradzu

1. Museum at Dominikańska Street.

Photo by Radosław Trzcński

2. Market Square in Sieradz. Photo courtesy by Town Office Archive in Sieradz

2

3

4

5

3. Zespół poddominikański złożony z klasztoru i kościoła pw. św. Stanisława. Fot. Arch. UM w Sieradzu

4. Rzeźba na Wzgórzu Zamkowym.

5. Kościół pw. Wszystkich Świętych. Fot. Radosław Trzciniński

3. Former Dominican complex including a monastery and the Church of St Stanislaus. Photo courtesy by Town Office Archive in Sieradz

4. A sculpture situated on the Castle Hill

5. Church of All Saints. Photo by Radosław Trzciniński

WARTO ZOBACZYĆ:

- kościół farny pw. Wszystkich Świętych z XIV w.
- klasztor poddominikański
- kościół pw. św. Stanisława z XIII w.
- drewniany kościół pw. Świętego Ducha z XV w. (na cmentarzu)

WORTH SEEING:

- Parish Church of All Saints from the 14th c.
- Former Dominican monastery
- Church of St Stanislaus from the 13th c.
- Wooden Church of the Holy Spirit from the 15th c. (in a cemetery)

W 1367 r. król Kazimierz III Wielki, za zgodą arcybiskupa gnieźnieńskiego Jarosława, ufundował kościół parafialny pw. NMP, Piotra i Pawła Apostołów oraz św. Doroty i św. Katarzyny. Według tradycji założenie Szczercowa przypisuje się także królowi.

In 1367, with the consent of Gniezno archbishop Jarosław, King Casimir III the Great funded the Parish Church of Our Lady, Saints Peter and Paul, the Apostles, and Saints Dorothy and Catherine. According to tradition, the foundation of Szczerców is attributed to the king as well.

1

2

1. Figura św. Floriana w Rynku. Fot. Justyna Felisiak
2. Neoromański kościół parafialny pw. Najświętszej Maryi Panny z początku XX w. Fot. Justyna Felisiak

1. Statue of St Florian in the Market Square.
Photo by Justyna Felisiak
2. Neo-Romanesque Parish Church of Our Lady from the beginning of the 20th century. Photo by Justyna Felisiak

3

4

3. Widok na miasto z lotu ptaka. Fot. Dariusz Gibas
4. Kompleks sportowo-rekreacyjny nad Widawką.
Fot. Justyna Felisiak

3. Bird's eye view of the town. Photo by Dariusz Gibas
4. Sports and recreation complex at the Widawka river.
Photo by Justyna Felisiak

WARTO ZOBACZYĆ:

- neoromański kościół pw. Najświętszej Maryi Panny z drugiej połowy XIX w.
- drewniany kościół pw. św. Barbary z XVII w. (na cmentarzu)
- pozostałości cmentarza żydowskiego

WORTH SEEING:

- Neo-Romanesque Church of Our Lady from the second half of the 19th c.
- Wooden Church of St Barbara from the 17th c. (in a cemetery)
- Relics of a Jewish cemetery

Wieluń

Z

Kazimierz III Wielki zastąpił dotychczasowy gród wieluński murowanym zamkiem, który przylegał do miejskich murów obronnych.

Casimir III the Great replaced the stronghold of Wieluń with a brick castle that adjoined the municipal ramparts.

1

1. Portal i współczesne drzwi do kolegiaty z wizerunkiem Kazimierza Wielkiego
2. Kolegiata pw. Bożego Ciała i Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny. Fot. Stefan.p21(WP)

1. The portal and contemporary door to the collegiate with the portrait of Casimir the Great
2. Collegiate Church of Corpus Christi and the Visitation of the Blessed Virgin Mary. Photo by Stefan.p21(WP)

2

3

4

5

3. Ratusz i Brama Krakowska. Fot. Piotr Torchala(WP)
4. Wieża ratusza i fragment murów obronnych miasta.
Fot. Krzysztof Wolniaczyk
5. Muzeum Ziemi Wieluńskiej. Fot. Piotr Torchala(WP)
6. Plac Legionów. Fot. Piotr Torchala(WP)
7. Medal ceramiczny im. Kazimierza Wielkiego nadany
Polskiemu Towarzystwu Naukowemu, Koło Wieluń
8. Fragment z drzwi do kolegiaty z wizerunkiem
Kazimierza Wielkiego

3. Town Hall with Krakowska Gate. Photo by Piotr
Torchala(WP)
4. Town Hall Tower and part of the ramparts. Photo by
Krzysztof Wolniaczyk
5. Museum of the Wieluń Land. Photo by Piotr
Torchala(WP)
6. Legions Square. Photo by Piotr Torchala(WP)
7. The Casimir the Great ceramic medal awarded to the
Polish Scientific Society, Koło Wieluń
8. Fragment of the collegiate door with the portrait of
Casimir the Great

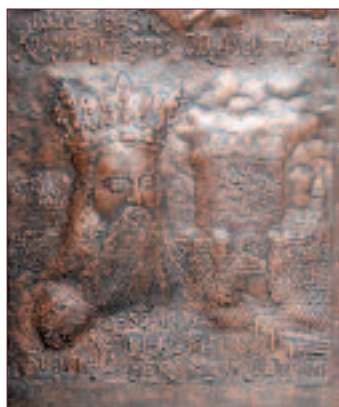

6

7

8

WARTO ZOBACZYĆ:

- mury obronne z XV w.
- ratusz z Bramą Krakowską z XIV w.
- Muzeum Ziemi Wieluńskiej
- kolegiata pw. Bożego Ciała z XIV w.
- kościół i klasztor o.o. Reformatów z XVII w.
- barokowy kościół pw. św. Józefa z XVII w.
- kościół pw. św. Mikołaja z XVII w.
- kościół ewangelicki z XVII w.

WORTH SEEING:

- Ramparts from the 15th c.
- Town Hall with Krakowska Gate from the 14th c.
- Wieluń Land Museum
- Collegiate Church of Corpus Christi from the 14th c.
- Church and Monastery of the Reformati Friars from the 17th c.
- Baroque Church of St Joseph from the 17th c.
- St Nicholas Church from the 17th c.
- Protestant church from the 17th c.

Żeleźnica

Według relacji Jana z Czarnkowa to właśnie tutaj król Kazimierz III Wielki, goniąc na polowaniu jelenia, uległ wypadkowi, który choć nie był przyczyną jego śmierci, to jednak rozpoczął ciąg zdarzeń, które do niej doprowadziły.

Basing on the account of Jan of Czarnków it was here that King Casimir III the Great had an accident while chasing a deer during the hunt. Even though it was not the direct cause of his death, it started a sequence of events that led to it.

1. Obelisk w Żeleźnicy upamiętniający miejsce wypadku Kazimierza Wielkiego. Fot. Scythain (WP)

1. Obelisk in Żeleźnica to commemorate the place of Casimir the Great's accident. Photo by Scythain (WP)

1

